

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ неперервної освіти і туризму

ПОГОДЖЕНО
Директор
ННІ неперервної освіти і туризму

_____ Гриценко І.С.
(підпис)

« ___ » _____ 2025 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
В.о. завідувача кафедри
публічного управління,
менеджменту інноваційної
діяльності та дорадництва
Приліпко С.М.

_____ (підпис)

« ___ » _____ 2025 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **Механізми залучення міжнародних інвестицій для відновлення та розвитку територіальних громад**

Спеціальність **281 «Публічне управління та адміністрування»**

Освітня програма **«Публічне управління та адміністрування»**

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

д. держ.упр., доцент

(підпис)

Олійник В.В.

Керівник бакалаврської

кваліфікаційної роботи

(підпис)

Олійник В.В.

Виконав(ла)

(підпис)

Сабова Д.М.

Київ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ННІ неперервної освіти і туризму**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В.о. завідувача кафедри публічного
управління, менеджменту інноваційної
діяльності та дорадництва**

д.держ.упр., доцент _____ С. М. Приліпко

« » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ

**ДО ВИКОНАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ**

Сабової Дар'ї Мирославівни

Спеціальність **281 «Публічне управління та адміністрування»**

Освітня програма **«Публічне управління та адміністрування»**

Орієнтація освітньої програми : **освітньо-професійна**

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи: **«Механізми залучення міжнародних інвестицій для відновлення та розвитку територіальних громад»**

Затверджена наказом ректора НУБіП України 23.12.2024 р. №2295 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 20.05.2025

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти, наукові доробки вітчизняних та зарубіжних учених щодо об'єкту дослідження

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Розкрити сутність, види та значення міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад;
2. Проаналізувати чинне нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності в умовах воєнного стану;
3. Оцінити сучасний стан інвестиційної привабливості територіальних громад України;
4. Визначити проблеми та перспективи залучення міжнародних інвестицій у відновлення громад;
5. Розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів залучення міжнародних інвестицій.

Дата видачі завдання « 25 » грудня 2024 року

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

(підпис) Олійник В. В.
(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

(прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Сабова Д.М. «Механізм залучення міжнародних інвестицій для відновлення та розвитку територіальних громад» бакалавр. робота : спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» / Дар'я

Мирославівна Сабова ; НУБіП України; кафедра публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва; керівник Олійник В.В. д. держ.упр., доцент. Київ, 2025. 71 с.

Анотація. Об'єктом дослідження є процеси залучення міжнародних інвестицій до територіальних громад України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні механізми залучення міжнародних інвестицій для відновлення та розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану.

Метою дипломної роботи є визначення теоретичних засад, аналіз сучасного стану та розробка пропозицій щодо удосконалення механізмів залучення міжнародних інвестицій для відновлення та сталого розвитку територіальних громад України в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду.

У першому розділі розглядаються теоретичні засади залучення міжнародних інвестицій у відновлення територіальних громад. Наведено класифікацію міжнародних інвестицій, проаналізовано нормативно-правове забезпечення залучення міжнародних інвестицій в умовах воєнного стану в Україні.

У другому розділі здійснено аналіз впливу воєнного стану на інвестиційний клімат та економічний потенціал територіальних громад. Досліджено досвід залучення міжнародних інвестицій у відновлення громад, визначено проблеми та перспективи. Проаналізовано діяльність державних і міжнародних інституцій у підтримці територіальних громад під час війни

У третьому розділі сформульовано основні напрями удосконалення механізмів взаємодії, запропоновано конкретні рекомендації для обох сторін — громадськості та місцевої влади, а також окреслено перспективи розвитку партнерства в контексті подальшої децентралізації та реформування публічного управління.

Практичне значення роботи полягає у тому, що висновки та рекомендації можуть бути використані органами державної влади та місцевого

самоврядування для формування дієвої політики стимулювання міжнародних інвестицій, розробки стратегій економічного розвитку громад та забезпечення їх стійкості до майбутніх викликів.

Ключові слова: міжнародні інвестиції, економіка, територіальні громади, відновлення, залучення

ЗМІСТ

ВСТУП₉

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД₁₂

1.1. Сутність та класифікація міжнародних інвестицій₁₂

1.2. Роль міжнародних інвестицій у відновленні та розвитку територіальних громад₁₆

Висновки до розділу 1₂₃

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ₂₄

2.1. Вплив воєнного стану на інвестиційний клімат та економічний потенціал територіальних громад₂₄

2.2. Досвід залучення міжнародних інвестицій у відновлення громад: проблеми та перспективи₃₅

2.3. Діяльність державних і міжнародних інституцій у підтримці територіальних громад під час війни₄₆

Висновки до розділу 2₅₇

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД₅₈

3.1. Механізми залучення міжнародних інвестицій у відновлення та розвиток територіальних громад₅₈

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення залучення міжнародних інвестицій для відбудови та розвитку територіальних громад₆₂

Висновки до розділу 3₆₄

ВИСНОВКИ₆₅

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ₆₇

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

- АМР – агенція місцевого розвитку
- ВПО – внутрішньо переміщені особи
- ГДП – громада-донор проєктів
- ДРЕАМ (DREAM) – Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management – цифрова платформа для управління проєктами відновлення
- «Відновлення – державна програма компенсації за зруйноване житло та об'єкти інфраструктури
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
- ЄС – Європейський Союз
- ЗОС – заклади охорони здоров'я
- ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології
- ІПГ – інвестиційний проєкт громади
- МСБ – малий і середній бізнес
- МФО – міжнародні фінансові організації
- ОМС – органи місцевого самоврядування
- ОВА – обласна військова адміністрація
- ППП – публічно-приватне партнерство
- РПР – реєстр проєктів реконструкції
- USAID – United States Agency for International Development – Агентство США з міжнародного розвитку
- U-LEAD – Програма ЄС «U-LEAD з Європою» з підтримки децентралізації в Україні
- UkraineInvest – Урядовий офіс із залучення та підтримки інвестицій
- Фонд ліквідації наслідків збройної агресії – спеціальний державний фонд для фінансування проєктів післявоєнного відновлення
- IFC – International Finance Corporation – Міжнародна фінансова корпорація
- OPIC – Overseas Private Investment Corporation – Корпорація закордонних приватних інвестицій (США)

MIGA – Multilateral Investment Guarantee Agency – Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій

ППР – інституційна підтримка громад розвитку

ТГ – територіальна громада

ПМС – програмно-методичне супроводження

ККГ – критична комунальна інфраструктура

ПРГ – план регіонального розвитку громади

МПВ – місцеві плани відновлення

ППІ – інвестиційна привабливість громад для інвестора

СДГ – сталий розвиток (Стійкі цілі розвитку, Sustainable Development Goals)

ЕІВ – електронний інвестиційний вітраж

ІДГ – інституційно-дієздатна громада

ЗФІ – захист фінансових інтересів інвестора

КПІ – ключові показники ефективності (Key Performance Indicators)

ВСТУП

Сучасна Україна переживає один із найважчих періодів у своїй історії, спричинений повномасштабною війною та масштабними руйнуваннями інфраструктури, промисловості та соціальної сфери. Значна частина територіальних громад постраждала від бойових дій, зазнала людських втрат і руйнувань, що призвело до різкого падіння економічної активності та зниження рівня життя населення. В умовах воєнного стану та майбутньої повоєнної відбудови саме залучення міжнародних інвестицій розглядається як один із ключових чинників відновлення економіки та забезпечення сталого розвитку територій.

Міжнародні інвестиції відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку територіальних громад, адже забезпечують не лише приплив фінансових ресурсів, а й сприяють впровадженню новітніх технологій, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищенню соціальних стандартів. Залучення іноземного капіталу дозволяє громадам активізувати економічне життя, модернізувати виробничі потужності, розвивати людський капітал і підвищувати рівень добробуту місцевого населення. Особливої актуальності це питання набуває в умовах сучасних викликів, коли державні ресурси обмежені, а потреба у відновленні зруйнованого господарства є надзвичайно високою.

Сучасна державна політика України спрямована на створення сприятливих умов для залучення міжнародних інвестицій, удосконалення правових механізмів захисту інвесторів та стимулювання інвестиційної активності на місцевому рівні. Особлива увага приділяється територіальним громадам як основним осередкам реалізації інвестиційних проєктів, адже саме на рівні громад сьогодні вирішуються питання відбудови інфраструктури, забезпечення населення житлом, роботою, якісними соціальними послугами та створення нових економічних можливостей.

Водночас ефективне залучення міжнародних інвестицій у відновлення та розвиток територіальних громад потребує глибокого теоретичного обґрунтування, аналізу чинного нормативно-правового забезпечення, вивчення кращого міжнародного досвіду та визначення дієвих механізмів стимулювання інвестиційної діяльності. Саме тому дослідження механізмів залучення міжнародних інвестицій до територіальних громад України є надзвичайно актуальним та має вагомим практичне значення в контексті сучасних викликів і завдань повоєнної відбудови.

Метою дипломної роботи є визначення теоретичних засад, аналіз сучасного стану та розробка пропозицій щодо удосконалення механізмів залучення міжнародних інвестицій для відновлення та сталого розвитку територіальних громад України в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність, види та значення міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад;
- проаналізувати чинне нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності в умовах воєнного стану;
- оцінити сучасний стан інвестиційної привабливості територіальних громад України;
- визначити проблеми та перспективи залучення міжнародних інвестицій у відновлення громад;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів залучення міжнародних інвестицій.

Об'єктом дослідження є процеси залучення міжнародних інвестицій до територіальних громад України.

Предметом дослідження є механізми залучення міжнародних інвестицій для відновлення та розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її висновки та рекомендації можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування для формування дієвої політики стимулювання міжнародних інвестицій, розробки стратегій економічного розвитку громад та забезпечення їх стійкості до майбутніх викликів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Сутність та класифікація міжнародних інвестицій

У сучасних умовах глобалізації та трансформації економічних систем міжнародні інвестиції стають потужним інструментом розвитку як національних економік, так і окремих територіальних громад. Розуміння сутності міжнародних інвестицій є необхідною складовою для ефективного управління цим процесом, особливо в умовах воєнного стану, коли відбудова інфраструктури та стимулювання економічної активності потребують значних фінансових ресурсів. Теоретичні підходи до визначення поняття міжнародних інвестицій сформувалися на перетині економічних, правових та управлінських наук і розкривають багатогранність цього явища.

Класичне визначення міжнародних інвестицій зводиться до трактування їх як довгострокового вкладення капіталу однієї країни в економіку іншої з метою отримання прибутку чи досягнення стратегічних цілей. При цьому важливо розрізнити інвестиції та простий рух фінансових потоків, адже інвестиції завжди передбачають створення доданої вартості та участь у розвитку реального сектору економіки. У цьому контексті міжнародні інвестиції розглядаються як чинник економічної інтеграції, що дозволяє не лише отримувати прибуток, а й впливати на соціально-економічний розвиток територій, модернізацію виробництва, створення нових робочих місць та впровадження інноваційних технологій [1].

Окремі дослідники акцентують увагу на тому, що міжнародні інвестиції — це одна з форм міжнародного економічного співробітництва, яка забезпечує не лише приплив капіталу, а й обмін технологіями, управлінським досвідом та доступ до нових ринків. Зокрема, у сфері публічного управління міжнародні інвестиції набувають особливого значення як інструмент розв'язання соціально-економічних проблем на місцевому рівні. У випадку з територіальними громадами України це дозволяє залучати ресурси для

реалізації проектів відбудови критичної інфраструктури, покращення умов життя населення та підвищення конкурентоспроможності регіонів навіть в умовах воєнного стану [2]. Міжнародні інвестиції виступають не лише джерелом фінансових ресурсів, а й важливим чинником сталого розвитку територій, що потребує комплексного наукового та практичного підходу до їх визначення, класифікації та залучення в систему публічного управління.

У системі публічного управління важливим аспектом ефективного залучення міжнародних інвестицій є розуміння їх видів та форм, оскільки це безпосередньо впливає на вибір інструментів регуляторної політики та формування сприятливого інвестиційного клімату для територіальних громад. Види міжнародних інвестицій класифікуються за низкою ознак, серед яких ключовими є форма вкладення, джерело капіталу, напрям інвестування, рівень участі інвестора в управлінні об'єктом інвестування та тривалість інвестиційного проекту.

Найбільш поширеним є поділ міжнародних інвестицій на прямі та портфельні. Прямі іноземні інвестиції передбачають активну участь інвестора в управлінні підприємством або проектом, що супроводжується передачею не лише фінансових ресурсів, а й технологій, управлінського досвіду та інновацій. Саме прямі інвестиції мають найбільший позитивний вплив на розвиток територіальних громад, оскільки створюють нові робочі місця, сприяють модернізації виробництва та підвищенню конкурентоспроможності місцевої економіки. В умовах післявоєнної відбудови саме цей вид інвестицій є пріоритетним, оскільки забезпечує не лише фінансову підтримку, а й сприяє відновленню інфраструктури та залученню сучасних технологій [3].

Портфельні інвестиції, навпаки, характеризуються пасивним характером участі інвестора, який вкладає кошти в цінні папери чи інші фінансові активи без наміру брати участь в управлінні підприємством. Такі інвестиції менш ризиковані для інвестора, однак і менш ефективні з точки зору довгострокового розвитку територіальних громад, оскільки не створюють значного мультиплікативного ефекту для місцевої економіки.

З огляду на суб'єктний склад інвесторів міжнародні інвестиції поділяються на приватні та державні. Приватні інвестиції здійснюються фізичними особами або приватними компаніями, зокрема транснаціональними корпораціями, тоді як державні інвестиції надходять від іноземних урядів або міжнародних фінансових інституцій. Важливо зазначити, що в умовах воєнного стану саме державні та міждержавні інвестиції відіграють провідну роль у процесі відновлення територіальних громад, оскільки дозволяють реалізовувати масштабні інфраструктурні проекти, спрямовані на відбудову зруйнованих об'єктів та забезпечення базових соціальних потреб населення [4].

Окрім цього, міжнародні інвестиції класифікують за напрямом інвестування — виробничі, торговельні, інфраструктурні, соціальні та екологічні. Виробничі інвестиції спрямовуються на створення або модернізацію виробничих потужностей, що є актуальним для відновлення промисловості та малого підприємництва в громадах. Торговельні інвестиції пов'язані з розвитком логістики, торгівлі та послуг, а інфраструктурні — охоплюють відновлення доріг, енергетики, зв'язку та інших об'єктів життєзабезпечення. Соціальні та екологічні інвестиції спрямовані на покращення умов життя населення, розвиток медицини, освіти, екологічної безпеки та зелених технологій — ці напрями особливо актуальні для громад, постраждалих від війни.

Ще одним критерієм класифікації є ступінь ризику, пов'язаний з інвестиціями. В умовах воєнного стану та нестабільної економічної ситуації на території України інвестиції поділяються на низькоризикові, середньоризикові та високоризикові. Найбільш привабливими для інвестора є низькоризикові інвестиції, однак саме високоризикові напрями можуть стати джерелом найбільшої прибутковості та розвитку для громад, якщо держава та міжнародні партнери забезпечать гарантії та страхування інвестицій.

За терміном вкладення міжнародні інвестиції поділяються на короткострокові (до одного року), середньострокові (від одного до трьох років)

та довгострокові (понад три роки). Саме довгострокові інвестиції становлять найбільшу цінність для територіальних громад у контексті відбудови та сталого розвитку, оскільки дозволяють реалізовувати великомасштабні інфраструктурні проекти, спрямовані на комплексне вирішення економічних та соціальних проблем регіонів [5].

Таблиця 1.1

Класифікація міжнародних інвестицій та їх характеристика

Критерій класифікації	Види інвестицій	Коротка характеристика
За формою вкладення	Прямі	Вкладення капіталу з активною участю в управлінні та контролі за об'єктом інвестування
	Портфельні	Вкладення в цінні папери та активи без участі в управлінні об'єктом
За джерелом капіталу	Приватні	Кошти приватних осіб, компаній, транснаціональних корпорацій
	Державні	Інвестиції іноземних урядів та міжнародних фінансових організацій
За напрямом інвестування	Виробничі	Створення або модернізація виробничих потужностей
	Торговельні	Розвиток сфери торгівлі та послуг
	Інфраструктурні	Відновлення доріг, енергетики, зв'язку, ЖКГ
	Соціальні	Розвиток освіти, медицини, культури, забезпечення соціальних потреб
	Екологічні	Фінансування природоохоронних проєктів та зелених технологій
За рівнем ризику	Низькоризикові	Інвестиції з мінімальним рівнем ризику для інвестора
	Середньоризикові	Інвестиції з помірним ризиком, можливі у стабільних секторах
	Високоризикові	Інвестиції у зони з нестабільною ситуацією або високою ймовірністю втрат
За терміном інвестування	Короткострокові	До 1 року

	Середньострокові	Від 1 до 3 років
	Довгострокові	Понад 3 роки, мають найбільше значення для розвитку громад

Класифікація міжнародних інвестицій у системі публічного управління є багатовимірною та охоплює економічні, правові та соціальні аспекти. Глибоке розуміння всіх видів та форм інвестицій дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування ефективно управляти інвестиційними потоками, забезпечуючи відновлення та сталий розвиток територіальних громад України в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

1.2. Роль міжнародних інвестицій у відновленні та розвитку територіальних громад

В умовах глибоких соціально-економічних потрясінь, спричинених війною, міжнародні інвестиції відіграють надзвичайно важливу роль у процесі економічного зростання та відновлення територіальних громад України. Втрата значної частини промислового потенціалу, руйнування інфраструктури, вимушене переміщення населення та зниження економічної активності загострили проблему нестачі фінансових ресурсів на місцевому рівні. У цьому контексті саме міжнародні інвестиції стають одним із головних джерел залучення коштів, необхідних для підтримки життєдіяльності громад і створення основи для їх подальшого розвитку.

Передусім, значення міжнародних інвестицій полягає у здатності стимулювати економічне зростання та відновлювати економічну активність на місцях. Фінансові вливання з-за кордону дають змогу реалізовувати масштабні інфраструктурні та виробничі проекти, спрямовані на створення нових робочих місць, відновлення зруйнованих підприємств та залучення сучасних технологій. Це особливо актуально для тих територіальних громад, які постраждали від бойових дій і втратили значну частину виробничих потужностей. Інвестиції стають механізмом реального запуску економічних

процесів, адже без зовнішньої підтримки громади не матимуть необхідних ресурсів для самостійної відбудови економіки [6].

Крім того, міжнародні інвестиції створюють ефект мультиплікатора для місцевої економіки. Запуск інвестиційних проєктів у громаді активізує суміжні галузі — будівництво, транспорт, сферу послуг — що стимулює розвиток малого та середнього бізнесу як основи місцевої економіки. Малий бізнес отримує замовлення на виконання робіт чи постачання товарів, що дає поштовх до зростання податкових надходжень і наповнення місцевих бюджетів. Таким чином, кожна гривня, вкладена іноземним інвестором, запускає ланцюгову реакцію економічного розвитку, результатом якої стає зростання зайнятості та підвищення рівня життя населення громади.

Ще одним важливим аспектом значення міжнародних інвестицій для територіальних громад є передача нових знань, управлінських практик і сучасних технологій. Іноземний бізнес часто заходить у громади з власними стандартами ведення справ, інноваційними рішеннями у сфері енергозбереження, екології, цифровізації. Це відкриває нові можливості для громад не лише у плані економічного розвитку, а й у підвищенні якості надання адміністративних та соціальних послуг, удосконаленні місцевого управління. Такий досвід стає особливо цінним у процесі відбудови, оскільки дозволяє не просто відновити зруйноване, а побудувати нову, більш ефективну економіку громади [7].

Не менш важливим є й те, що міжнародні інвестиції безпосередньо впливають на соціальну стабільність у громадах. Завдяки новим робочим місцям та стабільним доходам населення зменшується ризик соціальних потрясінь, відбувається повернення людей у рідні міста і села, активізується внутрішній ринок. Це особливо актуально для відновлення територій, де тривалий час точилися бойові дії та деякі поселення фактично втратили економічну основу свого існування. Саме іноземний інвестор може стати тим чинником, який забезпечить повернення економічної активності на такі території.

Загалом міжнародні інвестиції виконують не лише економічну, а й соціальну функцію в розвитку територіальних громад. Вони створюють фундамент для майбутнього економічного зростання, забезпечують фінансові ресурси для реалізації стратегічних проєктів, сприяють покращенню соціальної інфраструктури, розвитку людського капіталу та підвищенню якості життя мешканців. У післявоєнний період роль міжнародних інвестицій лише зростатиме, адже саме завдяки їм стане можливим повноцінне відновлення регіонів, повернення людей у свої громади та будівництво нової економіки України.

В умовах післявоєнної відбудови територіальні громади України стикаються з необхідністю чітко визначити інвестиційні пріоритети, які дозволять не просто відновити втрачене, а й створити передумови для сталого розвитку на десятиліття вперед. Саме міжнародні інвестиції можуть забезпечити ресурсну базу для реалізації стратегічних цілей, спрямованих на економічне зростання, підвищення якості життя населення та модернізацію інфраструктури.

Одним із головних інвестиційних пріоритетів територіальних громад стає відновлення критичної інфраструктури, без якої неможливе нормальне функціонування економіки та забезпечення базових потреб населення. Йдеться насамперед про енергетичні об'єкти, транспортну інфраструктуру, системи водопостачання та водовідведення, об'єкти житлово-комунального господарства. Війна спричинила масштабні руйнування цієї інфраструктури, тому залучення іноземних інвесторів до її відновлення — першочергове завдання для місцевої влади. Від ефективності цієї роботи залежить не лише економічна активність громад, а й можливість повернення внутрішньо переміщених осіб до рідних міст і сіл [8].

Другим важливим напрямом стає розвиток людського капіталу через інвестування в соціальну інфраструктуру: школи, лікарні, соціальні центри, культурні та освітні заклади. Залучення міжнародних інвестицій у ці сфери дозволить громадам не лише відновити зруйновані об'єкти, а й модернізувати

їх відповідно до європейських стандартів. Інвестування в людський капітал забезпечує зростання професійного рівня населення, підвищення якості освітніх і медичних послуг, що у перспективі прямо впливатиме на економічний розвиток громад і покращення їх інвестиційної привабливості [9].

Окремий акцент має бути зроблено на розвитку малого та середнього бізнесу як основи економічної спроможності громад. Саме підтримка підприємництва дозволить створити нові робочі місця, забезпечити зростання доходів місцевих бюджетів і сприяти економічній диверсифікації. Серед перспективних напрямів — розвиток аграрного сектору із залученням сучасних технологій, проекти з відновлюваної енергетики, переробної промисловості та сфери послуг. Важливу роль у цьому процесі можуть відіграти міжнародні фінансові установи та донорські програми, які здатні не лише профінансувати окремі проекти, а й надати необхідну експертну підтримку для громад, що формують свою інвестиційну політику на післявоєнний період [10].

Чітке визначення інвестиційних пріоритетів дозволить територіальним громадам ефективно залучати міжнародні ресурси, спрямовувати їх у стратегічно важливі галузі та забезпечувати сталий розвиток регіонів на багато років уперед.

1.3. Нормативно-правове забезпечення залучення міжнародних інвестицій в умовах воєнного стану в Україні

Залучення міжнародних інвестицій до територіальних громад України неможливе без чіткої нормативно-правової бази, яка гарантуватиме захист прав інвесторів та визначатиме механізми співпраці на міжнародному рівні. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах воєнного стану, коли ризики вкладення капіталу в українську економіку суттєво зростають, а потреба у залученні зовнішніх фінансових ресурсів є критичною для відбудови територій. Саме тому важливу роль у створенні правових гарантій для

іноземних інвесторів відіграють міжнародно-правові акти та двосторонні або багатосторонні угоди, які формують основу для міжнародного інвестування.

Однією з ключових міжнародних угод у сфері захисту іноземних інвестицій є Вашингтонська конвенція «Про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами» від 1965 року, яка заснувала Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Україна приєдналася до цієї конвенції у 2000 році, що стало важливим кроком у створенні міжнародно визнаного механізму захисту прав інвесторів. Участь у цій конвенції гарантує іноземним інвесторам право на звернення до міжнародного арбітражу у разі виникнення спорів із державою-реципієнтом, зокрема й під час дії воєнного стану [11]. Це положення має надзвичайне значення для підвищення довіри іноземного бізнесу до українських інституцій та сприяє мінімізації ризиків політичної або економічної нестабільності.

Ще одним фундаментальним міжнародно-правовим актом, що регулює інвестиційну діяльність на глобальному рівні, є багатосторонні угоди в межах Світової організації торгівлі (СОТ), членом якої Україна є з 2008 року. Зокрема, Угода про торгівельні аспекти інвестиційних заходів (TRIMs) встановлює основні правила для країн-членів щодо створення рівних умов для внутрішніх та іноземних інвесторів, забороняючи дискримінаційні вимоги до інвесторів за національною ознакою. Це дозволяє забезпечити прозорість та передбачуваність державної політики щодо інвесторів навіть у період воєнного стану, оскільки Україна зобов'язана виконувати взяті на себе міжнародні зобов'язання в цій сфері.

Водночас важливу роль у регулюванні міжнародної інвестиційної діяльності відіграють двосторонні угоди про заохочення та взаємний захист інвестицій, які Україна уклала з понад 70 країнами світу, включаючи США, Німеччину, Францію, Канаду, Польщу та інші держави. Такі угоди передбачають гарантії справедливого та рівного режиму для інвесторів, захист від експропріації без справедливої компенсації, можливість вільного переведення прибутків та доступ до міжнародного арбітражу. Укладені

договори залишаються чинними і в умовах воєнного стану, забезпечуючи іноземним інвесторам юридичні гарантії збереження вкладених коштів та можливість захисту своїх прав у разі порушень з боку держави [12].

Міжнародно-правові акти та угоди створюють надійне правове підґрунтя для захисту іноземних інвесторів, формують систему міжнародних стандартів інвестиційної діяльності та забезпечують правові гарантії, необхідні для залучення міжнародного капіталу навіть у надзвичайно складних умовах воєнного стану. Саме дотримання цих зобов'язань та ефективне використання міжнародних правових механізмів дозволяє Україні зберігати інвестиційну привабливість та створювати умови для післявоєнного відновлення територіальних громад.

Національне законодавство України у сфері залучення міжнародних інвестицій сформоване на засадах забезпечення гарантій іноземним інвесторам, створення сприятливого інвестиційного клімату та імплементації міжнародних стандартів у внутрішню правову систему. Водночас умови воєнного стану потребували оперативних змін та адаптації законодавчих механізмів для збереження інвестиційної привабливості країни та стимулювання інвестицій навіть в умовах підвищених ризиків.

Базовим нормативним актом, що регулює іноземне інвестування в Україні, залишається Закон України «Про режим іноземного інвестування». Цей Закон закріплює принципи національного режиму інвестування, відповідно до яких іноземні інвестори користуються тими самими правами, що й вітчизняні суб'єкти господарювання. Важливою нормою закону є гарантії захисту іноземних інвестицій, які включають заборону на примусове вилучення інвестицій, крім випадків, прямо передбачених законом, із виплатою компенсації за ринковою вартістю. Закон також забезпечує інвесторам право на вільне використання доходів та можливість їх репатріації за кордон, що особливо важливо в умовах воєнного стану, коли довіра до фінансової стабільності держави може бути під загрозою [13].

З метою залучення іноземних інвестицій в умовах війни та подолання наслідків бойових дій держава приймає додаткові нормативно-правові акти, серед яких особливої уваги заслуговує Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями», відомий як закон про «інвестнянь». Цей документ запроваджує особливий механізм супроводу великих інвестиційних проектів із обсягом інвестицій від 20 мільйонів євро, гарантуючи інвесторам державну підтримку у вигляді податкових пільг, звільнення від сплати мита на ввезення обладнання, компенсації витрат на інфраструктуру. Попри воєнний стан, цей закон продовжує діяти, демонструючи готовність України створювати спеціальні умови для захисту і підтримки стратегічних інвесторів [14].

Варто зазначити й прийняття в умовах війни Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану». Цей закон передбачає додаткові гарантії для іноземних інвесторів, спрощує адміністративні процедури, встановлює особливий режим взаємодії з органами влади для реалізації інвестиційних проектів у постраждалих регіонах. Окремим напрямом державної політики стало стимулювання інвестицій у відновлення об'єктів критичної інфраструктури, що прямо закріплено в національних програмах повоєнного відновлення [15].

Загалом українське законодавство, навіть в умовах війни, зберігає ключові гарантії для іноземних інвесторів, прагнучи створити передбачуване та безпечне середовище для міжнародного капіталу. Розширення інструментів підтримки інвестиційної діяльності, забезпечення правового захисту іноземних інвесторів та впровадження спеціальних механізмів стимулювання інвестицій у відбудову регіонів — все це формує основу для ефективної інвестиційної політики України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення територіальних громад.

Висновки до розділу 1

Проведений теоретичний аналіз дозволяє зробити висновок, що міжнародні інвестиції є одним із ключових ресурсів економічного розвитку та відновлення територіальних громад, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. Визначення сутності та класифікації міжнародних інвестицій дає можливість усвідомити їхню багатогранність і потенціал впливу на економіку регіонів через прямі вкладення, портфельні інвестиції, інфраструктурні та соціальні проекти. Важливою особливістю іноземних інвестицій є не лише приплив фінансових ресурсів, а й передача сучасних технологій, управлінських практик та інтеграція місцевої економіки у глобальні ринки.

Міжнародні інвестиції відіграють визначальну роль у формуванні економічної спроможності територіальних громад, сприяють розвитку інфраструктури, створенню нових робочих місць, зміцненню соціальної сфери та покращенню умов життя населення. Залучення іноземного капіталу дозволяє активізувати економічну діяльність на місцях, стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, забезпечувати зростання доходів місцевих бюджетів і зменшувати регіональні диспропорції.

Особливої актуальності в умовах воєнного стану набуває нормативно-правове забезпечення міжнародної інвестиційної діяльності. Міжнародні конвенції, двосторонні угоди та угоди в рамках СОТ створюють систему гарантій захисту прав іноземних інвесторів і забезпечують механізми вирішення спорів. Водночас національне законодавство України, включаючи спеціальні закони, прийняті в умовах війни, демонструє готовність держави створювати сприятливий інвестиційний клімат, спрощувати процедури залучення капіталу та надавати додаткові гарантії інвесторам.

Отже, ефективне використання потенціалу міжнародних інвестицій потребує зваженої державної політики, спрямованої на створення прозорого правового середовища, мінімізацію ризиків для іноземного бізнесу та стимулювання вкладень у стратегічно важливі для територіальних громад

сфери. Саме таке поєднання міжнародних стандартів та національної практики забезпечить відновлення громад і сприятиме їх сталому розвитку в майбутньому.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Вплив воєнного стану на інвестиційний клімат та економічний потенціал територіальних громад

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році спричинило безпрецедентну хвилю руйнувань інфраструктури в усіх регіонах, де велися або ведуться бойові дії. Територіальні громади стали одними з найбільш уразливих об'єктів військової агресії, оскільки саме на їхніх

територіях зосереджено критичну інфраструктуру, об'єкти освіти, медицини, транспорту, енергетики, житловий фонд та підприємства місцевого значення. Оцінка масштабів цих руйнувань є першочерговим завданням для аналізу впливу війни на інвестиційний клімат, адже саме фізична наявність та функціонування об'єктів інфраструктури визначають привабливість території для потенційних інвесторів.

За даними Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, станом на початок 2024 року зруйновано або пошкоджено понад 160 тисяч об'єктів інфраструктури, з них майже 20% — це об'єкти критичного значення, включаючи енергетичні станції, котельні, мережі теплопостачання, водогони, лікарні та школи. Особливо постраждали громади Донецької, Харківської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Чернігівської та Київської областей [16]. Значна частина знищеної інфраструктури потребує не просто ремонту, а повного відновлення або нової забудови. Це призводить до того, що базові послуги в багатьох населених пунктах стали недоступними або надаються в обмеженому режимі.

Системна оцінка збитків, здійснена за методологією KSE Institute спільно з Мінреінтеграції та за підтримки Офісу Президента, свідчить про те, що загальна сума прямих матеріальних втрат інфраструктури сягнула понад 150 мільярдів доларів США. При цьому житловий фонд визнано найуразливішою категорією: понад 18% житла в постраждалих регіонах було повністю зруйновано або втратило придатність до експлуатації. Це прямо впливає на здатність громади відновити економічну активність, адже відсутність житла перешкоджає поверненню працездатного населення, фахівців, підприємців [17].

Показовими є також дані обласних військових адміністрацій, які регулярно звітують про втрати в межах окремих громад. Наприклад, у Бучанському районі Київської області було знищено понад 4 тисячі об'єктів, включно з навчальними закладами, дорогами, електропідстанціями та лікарнями. У Миколаєві, за даними місцевої влади, більше ніж 800 об'єктів

водопостачання та каналізації перебувають у аварійному стані. Такі руйнування критично знижують здатність громад до функціонування і вимагають негайного залучення фінансових ресурсів для первинної стабілізації, а далі — для повномасштабної відбудови.

Умовою для повернення інвесторів у такі громади є насамперед відновлення доступу до базових послуг: електропостачання, логістики, води, медицини та безпеки. Відсутність таких умов автоматично виключає можливість ведення бізнесу, незалежно від податкових або інших стимулів. Саме тому оцінка рівня руйнування інфраструктури є не лише статистичним інструментом, а й важливим аналітичним орієнтиром для планування залучення інвестицій у найбільш пріоритетні зони.

Крім того, детальна карта пошкоджених об'єктів, яку розробляє Мінвідновлення спільно з міжнародними партнерами (UNDP, Світовий банк), уже стала базовим елементом для формування інвестиційних паспортів громад. Ці паспорти допомагають потенційним донорам і інвесторам отримати об'єктивну інформацію про масштаби руйнувань, потреби громади та наявні проекти для залучення фінансування. Таким чином, аналітика пошкоджень є важливим інструментом не тільки для уряду, а й для місцевого самоврядування та міжнародних партнерів.

Таблиця 2.1

Основні показники економічного спаду по регіонах України (2022–2024 рр.)

Регіон	Падіння ВРП у 2022 (%)	Відновлення у 2023 (%)	Прогноз на 2024 (%)
Донецька	-70	2,0	3,0
Луганська	-75	1,0	2,0
Херсонська	-65	4,0	5,0
Запорізька	-60	5,0	6,0

Київська	-25	7,0	8,0
Львівська	-12	8,0	10,0
Івано-Франківська	-10	7,5	9,0
Дніпропетровська	-35	6,0	7,0
Чернігівська	-40	4,5	6,0
Одеська	-20	6,0	7,5

Примітка: Дані в таблиці є узагальненими та базуються на відкритих аналітичних звітах Міністерства економіки України, Державної служби статистики та незалежних дослідницьких центрів. Показники наведені у відсотках щодо динаміки валового регіонального продукту (ВРП) порівняно з довоєнним 2021 роком. Прогнозні значення на 2024 рік є орієнтовними й можуть змінюватися залежно від безпекової ситуації та темпів відбудови.

Війна кардинально змінила структуру економічної активності в Україні, зумовивши значне падіння внутрішнього валового продукту (ВВП) та суттєву регіональну нерівність у темпах відновлення. Територіальні громади, особливо у прифронтових зонах, постали перед викликом повного економічного паралічу, тоді як частина західних регіонів, навпаки, зафіксувала відносно пожвавлення господарської діяльності, зумовлене релокацією бізнесу, переміщенням населення та переорієнтацією логістики.

За оцінками Міністерства економіки України, у 2022 році падіння ВВП становило 29,1%, що є найбільшим спадом в історії незалежної України. Проте вже у 2023 році розпочалося поступове відновлення: зростання ВВП склало 5,3%, а за прогнозами на 2024 рік очікується зростання на рівні 4,6%. Водночас цей приріст не є рівномірним по регіонах. Донецька, Луганська, Херсонська, Запорізька області досі мають майже нульову економічну активність, тоді як Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Тернопільська демонструють позитивну динаміку [18].

Аналітичні дані НБУ та Центру економічної стратегії свідчать, що у 2022–2023 рр. до 60% усіх підприємств малого та середнього бізнесу зупинили діяльність у постраждалих регіонах, що призвело до скорочення надходжень до місцевих бюджетів і погіршення фінансового стану громад. За оцінками експертів, лише у Дніпропетровській області обсяг втраченої продукції промисловості склав понад 40% у порівнянні з довоєнним рівнем. У Київській області, яка зазнала короткотривалих, але інтенсивних бойових дій, падіння ВРП у 2022 році сягнуло 25%, проте вже у 2023 році було зафіксовано часткове відновлення на рівні 7,1% [19].

Регіональні диспропорції у динаміці економічної активності суттєво впливають на інвестиційний клімат територіальних громад. У громадах, де економіка паралізована, відсутні базові умови для запуску проєктів, а інвестори переорієнтовуються на більш стабільні регіони. Натомість у західних громадах активізувався попит на індустріальні парки, зросла кількість запитів на підтримку малого бізнесу та запровадження програм державно-приватного партнерства. Це свідчить про потребу у цільовому підході до підтримки економіки залежно від регіону та глибини втрат, адже єдине макроекономічне зростання не відображає реального стану справ на місцях.

Аналіз динаміки ВВП та економічної активності в регіонах підтверджує необхідність застосування гнучкої інвестиційної політики, орієнтованої на регіональні особливості. Для громад у зоні бойових дій пріоритетом має бути відновлення базових функцій та стабілізація, тоді як громади з потенціалом зростання потребують механізмів швидкої підтримки підприємництва, стимулювання експорту та залучення міжнародних партнерів.

Попри всі зусилля держави та громад із підтримки економіки в умовах воєнного стану, інвестиційна привабливість більшості регіонів України залишається низькою. Це зумовлено сукупністю чинників, які суттєво стримують іноземних та вітчизняних інвесторів. Найбільш критичними серед

них є високий рівень безпекових ризиків, нормативна нестабільність і різке скорочення людського капіталу через відтік населення.

Передусім ключовим бар'єром для інвесторів є загроза збройних атак, мінування територій, порушення логістичних ланцюгів та знищення об'єктів інфраструктури. За даними Офісу Національної інвестиційної ради України, понад 70% міжнародних інвесторів у 2023 році вважали безпекову ситуацію головною перешкодою для вкладень у будь-які проекти в Україні. Це особливо стосується територіальних громад, розташованих поблизу зон бойових дій або на територіях, які були окуповані. Наявність постійної загрози повторної ескалації бойових дій, обстрілів або ракетних ударів формує середовище невизначеності, що є несумісним з довгостроковим інвестуванням [20].

Не менш суттєвим є фактор нестабільності законодавства, яка посилюється в умовах воєнного стану. Попри спроби уряду лібералізувати регуляторне середовище, запровадити податкові стимули та спростити процедури реєстрації бізнесу, інвестори з обережністю ставляться до постійних змін у законодавстві, зокрема у сферах митного регулювання, оподаткування, оренди землі та користування інфраструктурою. Також викликає занепокоєння непрозорість судової системи та складність вирішення господарських спорів, що прямо впливає на правовий захист інвестора. Згідно з результатами опитування, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, лише 18% іноземних компаній повністю довіряють українському правовому середовищу, а понад половина респондентів вважає, що відсутність стабільних "правил гри" є ризиком, порівнянним із воєнною загрозою [21].

Окремим і надзвичайно важливим чинником зниження інвестиційної привабливості є демографічна ситуація, що різко погіршилася внаслідок війни. За оцінками ООН та Державної служби статистики України, країну з початку вторгнення залишило понад 6 мільйонів осіб, серед яких значна частка — це кваліфіковані працівники, підприємці, спеціалісти середньої ланки. У багатьох громадах чисельність населення скоротилася вдвічі або більше, що позбавляє їх економічної бази для розвитку. Відтік трудових ресурсів унеможливорює

запуск навіть профінансованих проєктів через брак персоналу, а також формує соціальну депресію, яка демотивує інвестиційну активність.

Сукупність цих факторів — військова загроза, правова нестабільність та демографічна криза — створює системний бар'єр для залучення інвестицій у громади, особливо на сході та півдні України. Подолання цих проблем потребує не лише фінансових стимулів, а й створення механізмів гарантій безпеки, стабілізації правового поля та запуску довгострокових програм повернення населення до громад.

Оцінка зміни обсягів капітальних інвестицій у територіальні громади в період повномасштабної війни дає змогу чітко зрозуміти глибину економічної кризи та рівень дезінвестицій, що охопив більшість регіонів. У довоєнні роки саме капітальні інвестиції були важливим індикатором динаміки розвитку громад, адже вони забезпечували створення інфраструктури, модернізацію виробництва, запуск нових підприємств, енергоефективність і соціальну інфраструктуру. З початком війни ці процеси були фактично зупинені.

Згідно з офіційними даними Державної служби статистики України, у 2022 році обсяг капітальних інвестицій скоротився на 38% порівняно з 2021 роком, а в окремих регіонах, таких як Луганська, Донецька, Херсонська, Запорізька області — більш ніж на 70%. Найбільше скорочення інвестицій зафіксовано в промисловість, будівництво та транспорт. Натомість деяке пожвавлення у 2023 році спостерігалось в галузях, пов'язаних із логістикою, переробною промисловістю та ІТ, особливо у центральних і західних регіонах. Загалом обсяг капітальних інвестицій у 2023 році залишався на 27% нижчим, ніж у 2021-му, але з'явилася позитивна динаміка в громадах, які прийняли релоковані підприємства [22].

Важливо зазначити, що найбільш динамічне скорочення інвестицій фіксується саме на рівні територіальних громад. За оцінками Аналітичного центру «DiXi Group», у 2022 році близько 60% громад України не отримали жодної нової інвестиції, а ті громади, які мали підтримку міжнародних партнерів або реалізували інфраструктурні проєкти до початку

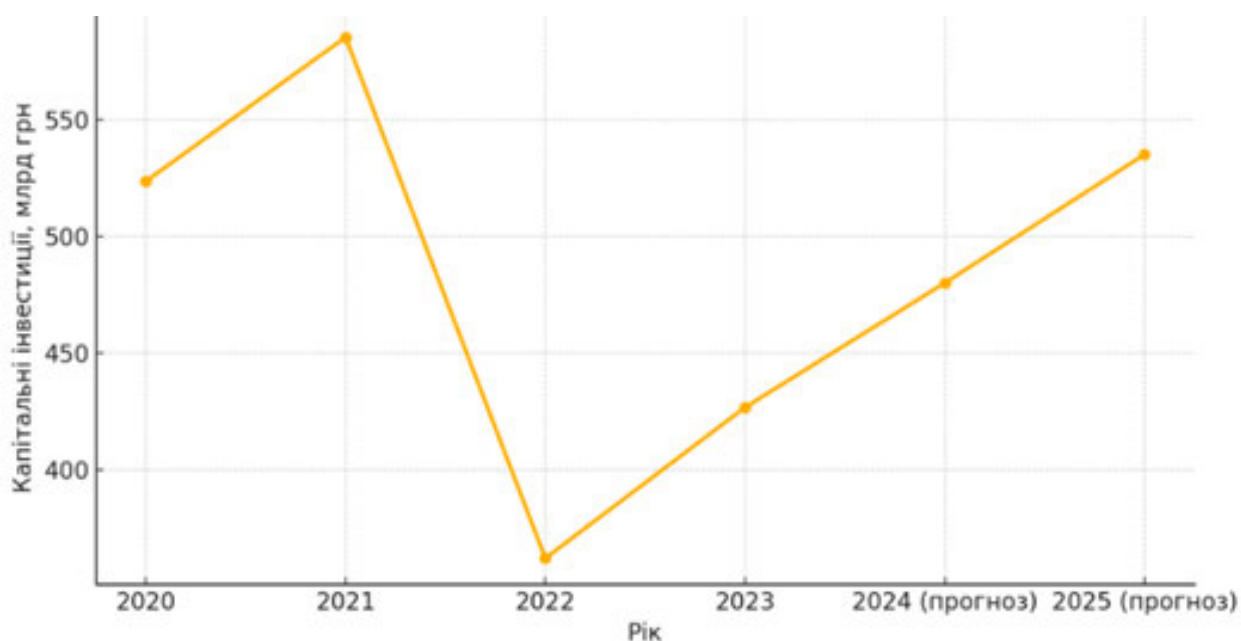
повномасштабної агресії, втратили зв'язки з інвесторами через ризики зупинки будівництва, руйнування об'єктів або нестачу робочої сили. Найвразливішими стали малі та сільські громади, які до війни залежали від єдиного бюджетоутворювального підприємства або галузі — такі як деревообробка, аграрний сектор, харчова промисловість [23].

Однак уже у 2023 році деякі громади, зокрема на заході та в центрі країни, продемонстрували поступове відновлення інвестиційної активності. Завдяки релокації бізнесу та участі у програмах міжнародної технічної допомоги, зокрема грантах USAID, ЄС, німецького GIZ, вдалося реалізувати окремі проєкти у сферах переробки, логістики, ІТ-послуг. Така нерівномірність інвестиційної динаміки між регіонами свідчить про необхідність цільового підходу до стимулювання капіталовкладень — передусім у громадах із високим ризиком занепаду та втрати економічної спроможності.

Війна спричинила катастрофічне падіння капітальних інвестицій у більшості громад України, однак водночас відкрила нові можливості для тих територій, які змогли адаптуватися до викликів та вибудувати нові партнерства з інвесторами. Надалі капітальні вкладення стануть ключовим маркером відновлення економіки на місцевому рівні, а ефективна інвестиційна політика — умовою сталого розвитку післявоєнної України.

Графік 2.1

Динаміка капітальних інвестицій в Україні (2020–2025, прогноз)

***Примітка:** Графік побудований на основі статистичних даних Державної служби статистики України за 2020–2023 роки та прогнозних оцінок на 2024–2025 роки, підготовлених аналітичними центрами у співпраці з Міністерством економіки України. Значення наведені в поточних цінах у мільярдах гривень. Прогнози враховують темпи відновлення економіки, очікувану міжнародну підтримку та внутрішню інвестиційну активність. Дані є орієнтовними та можуть змінюватися залежно від безпекової ситуації та реалізації програм відбудови.*

Малий та середній бізнес (МСБ) завжди відігравав важливу роль в економіці територіальних громад, формуючи основу для самозайнятості, податкових надходжень та локальної інвестиційної активності. У довоєнний період саме МСБ забезпечував до 60% робочих місць у громадах, був гнучким інструментом реагування на локальні потреби населення, а також активно залучав кошти як з державних програм, так і з міжнародних джерел. Проте з початком повномасштабної війни цей сектор зазнав глибокої кризи.

Згідно з даними Офісу розвитку підприємництва та експорту, станом на кінець 2022 року більше 52% суб'єктів МСБ повністю зупинили діяльність, ще 26% працювали у скороченому режимі. Найбільше постраждали підприємства у сферах торгівлі, громадського харчування, легкої промисловості та

будівництва. На тимчасово окупованих територіях або у прифронтових громадах практично весь бізнес зупинився через руйнування, загрозу життю працівників, відсутність сировини й логістики [24].

Однак на тлі загального падіння з'явилися і приклади адаптації та швидкої перебудови. У 2023 році, за підтримки міжнародних програм (USAID, GIZ, ПРООН), понад 10 тисяч МСБ отримали гранти, консультації, технічну допомогу для відновлення або релокації. Особливо активізувався сектор виробництва засобів для потреб армії, легкої харчової промисловості, ІТ-послуг, ремонтних підприємств. Так, за даними МСП-платформи «Дія.Бізнес», понад 3 000 підприємств успішно перемістилися у безпечні громади та поновили свою діяльність до кінця 2023 року [25].

Попри позитивні приклади, малий бізнес залишається вразливим до зовнішніх факторів. Основні виклики, які визначають його стан: обмежений доступ до фінансування, дефіцит кадрів через мобілізацію та міграцію, обмежений попит на послуги в постраждалих регіонах. Крім того, багато підприємців стикаються з труднощами в оформленні документів на компенсацію втрат, податкові пільги та участь у державних програмах.

Роль МСБ як основи інвестиційного середовища полягає у його здатності бути першим індикатором економічної стабілізації в громадах. Якщо в регіоні активізується підприємництво, це свідчить про готовність ринку до відновлення, що позитивно сприймається потенційними інвесторами. Навпаки, масове згорання бізнесу є сигналом високих ризиків для довгострокових вкладень. Саме тому підтримка МСБ повинна стати пріоритетом у державній та місцевій інвестиційній політиці. Малий та середній бізнес відіграє не лише економічну, а й соціальну роль у територіальних громадах, формуючи фундамент для інвестиційної активності, зайнятості та податкової стабільності. Його відновлення та розвиток напряму впливають на швидкість економічного відновлення країни загалом.

Зміни в структурі зайнятості та рівнях доходів населення в умовах війни стали одним із найвідчутніших соціально-економічних ударів по

територіальних громадах України. Воєнні дії, руйнування підприємств, евакуація населення, мобілізація та закриття ринків праці спричинили масове безробіття, падіння реальних доходів та скорочення трудової активності населення — особливо в постраждалих регіонах.

Згідно з даними Державного центру зайнятості, у 2022 році рівень безробіття в Україні досяг майже 30% серед економічно активного населення, тоді як у деяких регіонах, таких як Луганська, Донецька, Херсонська області, показники сягали понад 50%. Після часткової стабілізації у 2023 році ситуація дещо покращилася, однак у більшості громад, що знаходяться у зоні підвищеного ризику, зайнятість відновилася лише на рівні 60–70% від довоєнного рівня [26].

Динаміка доходів населення також демонструє стійке зниження. За інформацією Міністерства фінансів України, середня номінальна зарплата в регіонах, які зазнали бойових дій, зменшилась на 25–40% у 2022 році, і лише частково була відновлена у 2023 році. Багато працівників переведені на неповний робочий день або перебувають у відпустках без збереження зарплати. Особливо вразливими є галузі сфери послуг, торгівлі, освіти, культури, що мають низьку гнучкість у часи кризи [27].

Такі трансформації мають безпосередній вплив на інвестиційний клімат у громадах. По-перше, скорочення чисельності економічно активного населення обмежує спроможність регіонального ринку праці задовольнити потреби інвесторів у кваліфікованих кадрах. По-друге, зменшення доходів населення знижує внутрішній попит, що робить громади менш привабливими для споживчого сектору та сфери послуг. По-третє, зростання соціального навантаження на місцеві бюджети зменшує їхню інвестиційну спроможність, оскільки все більше ресурсів витрачається на гуманітарну підтримку та відновлення базових послуг.

Ще однією тенденцією є формування нових трудових моделей: дистанційна зайнятість, самозайнятість, підвищення ролі волонтерських структур і соціального підприємництва. У деяких громадах зростає частка

неформальної економіки, що, з одного боку, забезпечує зайнятість, але, з іншого — ускладнює податкове адміністрування та стратегічне планування розвитку. У результаті, ефективне відновлення структур зайнятості та підвищення доходів у громадах повинно розглядатися не лише як соціальне, а й як інвестиційне завдання. Саме рівень зайнятості, професійна структура населення та купівельна спроможність формують основу для довгострокових вкладень, визначають економічну динаміку регіону та забезпечують його конкурентоспроможність у післявоєнний період.

Таким чином, воєнний стан істотно трансформувал інвестиційне середовище в територіальних громадах України. Масштабні руйнування інфраструктури, регіональна нерівномірність економічної активності, різке скорочення обсягів капітальних інвестицій, криза зайнятості та падіння доходів населення — все це створило складне середовище, у якому інвестиційна привабливість багатьох громад суттєво знизилась. Водночас наявність прикладів адаптації, підтримка малого бізнесу, релокація підприємств та залучення міжнародної допомоги формують окремі точки росту. Для подальшого залучення іноземного капіталу необхідно враховувати ці обставини й застосовувати цільові механізми стабілізації, що відповідають конкретним умовам кожної громади.

2.2. Досвід залучення міжнародних інвестицій у відновлення громад: проблеми та перспективи

Попри високі ризики, спричинені воєнним станом, окремі територіальні громади України вже демонструють позитивні приклади ефективного залучення міжнародного фінансування для відновлення зруйнованої інфраструктури та економіки. Ці кейси не лише засвідчують зацікавленість донорів та інвесторів, але й доводять, що навіть у складних умовах можна створити дієву систему партнерства між місцевою владою, міжнародними організаціями та громадянським суспільством.

Одним із найвідоміших прикладів є місто Ірпінь, яке значною мірою було зруйноване на початку повномасштабного вторгнення. У 2023 році громада успішно залучила понад 10 млн євро грантових коштів від урядів Німеччини та Швейцарії, а також Програми розвитку ООН (ПРООН) для відновлення соціальної інфраструктури, зокрема шкіл, дитячих садків і амбулаторій. Проекти реалізовувались у межах програми «EU4ResilientRegions», яка передбачає не лише фізичне відновлення об'єктів, але й підвищення спроможності місцевої влади управляти процесами реконструкції. Успішність Ірпеня пояснюється кількома чинниками: оперативною підготовкою техніко-економічного обґрунтування, активною участю громади у міжнародних форумах та наявністю прозорих процедур у роботі з донорами [28].

Іншим прикладом є Чернігів, який після масованих обстрілів у березні-квітні 2022 року став одним із перших міст, що отримали фінансування від Світового банку в рамках спільного з урядом України проекту «Relief, Recovery and Resilience for Ukraine». Грант на суму понад 3 млн доларів США був спрямований на відновлення систем теплопостачання, ремонт водогонів і закупівлю генераторів для критичної інфраструктури. Чернігівська громада також активно співпрацює з французькою агенцією розвитку AFD та Червоним Хрестом, що дозволяє реалізовувати мультиформатні проекти: від відновлення дахів житлових будинків до запуску мобільних амбулаторій. Важливо, що Чернігів включено до пілотного проекту ЄБРР з комплексного відновлення середніх міст — це створює довгострокову основу для залучення позик і технічної допомоги [29].

Місто Миколаїв, попри постійну загрозу ракетних ударів, зуміло укласти низку угод із міжнародними партнерами для підтримки водопостачання, очищення стічних вод та планування реконструкції припортової інфраструктури. У 2023 році громада отримала фінансування від USAID та німецького GIZ для реалізації проекту модернізації міської системи водозабезпечення, яка постраждала внаслідок бойових дій. Окрім технічної допомоги, місту надано доступ до експертної підтримки у сфері

урбаністичного планування, екологічної безпеки та адаптації до кліматичних змін.

Ці приклади демонструють, що за умови проактивної позиції місцевої влади, наявності чітких проєктів та прозорої системи управління, навіть громади, що зазнали серйозних руйнувань, можуть залучати мільйони доларів і євро міжнародної допомоги. Ключовим у цьому процесі є здатність громади швидко реагувати, формувати партнерські коаліції, надавати якісну звітність і демонструвати результативність витрачання коштів. Саме ці елементи формують довіру до громад як до надійних партнерів у відбудові країни.

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика обсягів міжнародної допомоги за регіонами

Регіон	Назва проєкту	Сума допомоги (млн дол. США)	Донор
Київська	Відновлення шкіл та дитсадків	12,5	UNICEF, USAID
Чернігівська	Реконструкція тепломереж	3,2	Світовий банк
Львівська	Будівництво сміттєпереробного заводу	25,0	ЄБРР, Egis
Миколаївська	Модернізація системи водопостачання	5,8	USAID, GIZ
Дніпропетровська	Центр підтримки ВПО та малого бізнесу	4,0	UNDP, Данська рада у справах біженців

***Примітка:** У таблиці наведено приклади проєктів міжнародної допомоги, реалізованих у різних регіонах України в 2022–2024 роках. Дані базуються на відкритих звітах донорських організацій, місцевих органів влади та аналітичних центрів. Суми вказані орієнтовно у мільйонах доларів США та можуть включати як грантове, так і технічне фінансування. Таблиця ілюструє нерівномірність розподілу допомоги залежно від активності громад, рівня підготовки проєктів та наявності міжнародних партнерств.*

Попри поодинокі успішні кейси, загальна картина залучення міжнародних інвестицій в українські громади під час війни залишається вкрай складною через низку системних бар'єрів. Найбільш типовими проблемами, які стримують потенційних інвесторів, є безпекові ризики, обмеженість логістичної інфраструктури та відсутність чітких гарантій повернення інвестицій у разі погіршення ситуації.

Найбільшим стримувальним фактором, згідно з опитуванням, проведеним Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) у 2023 році, є ризик фізичної небезпеки для працівників і об'єктів бізнесу. Понад 68% іноземних компаній заявили, що вони відкладають інвестування в Україну або повністю утримуються від нього через постійну загрозу обстрілів, мінування територій, руйнування логістичних шляхів і об'єктів енергетичної інфраструктури. Особливо критично це позначається на промислових інвестпроектах, які потребують тривалого планування і масштабних початкових вкладень [30].

Другою проблемою є нестабільна й обмежена логістика, особливо в східних та південних регіонах. Руйнування доріг, мостів, залізничної інфраструктури, морських портів та обмеження на повітряне сполучення суттєво ускладнюють транспортування сировини, обладнання й готової продукції. Це не тільки підвищує витрати інвестора, а й впливає на строк окупності проєктів. За даними дослідження Центру економічного відновлення, собівартість логістики у деяких регіонах України зросла в 1,5–2 рази порівняно з довоєнним рівнем, що робить проєкти менш привабливими з фінансової точки зору [31].

Третій критичний аспект — відсутність ефективного механізму гарантій повернення інвестицій у разі форс-мажорних обставин. Хоча Україна й пропонує деякі гарантії через Міжнародну фінансову корпорацію та агенцію MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency), вони охоплюють обмежену кількість проєктів, мають складну процедуру отримання і не завжди покривають ризики збройного конфлікту. На національному рівні питання

страхування воєнних ризиків тільки починає формуватися. Це стримує не лише приватних інвесторів, а й великі міжнародні компанії, які звикли працювати з чіткими зобов'язаннями держави щодо захисту капіталу.

Наявність цих бар'єрів обумовлює обережність іноземних інвесторів і підвищені вимоги до держави та місцевої влади: забезпечення прозорості, юридичного захисту, стабільності регулювання та системи компенсацій. У перспективі їх подолання потребує тісної взаємодії з міжнародними партнерами, розширення системи страхування ризиків, запровадження спеціальних гарантійних фондів і зменшення регуляторного тиску.

Одним із найважливіших посередників між територіальними громадами та іноземними донорами й інвесторами стали агенції місцевого розвитку (АМР), які за останні роки трансформувалися з дорадчих структур у повноцінних операторів проєктного менеджменту. У контексті війни їхня роль зросла багаторазово: саме вони в багатьох випадках ініціюють, формують і супроводжують інвестиційні та гуманітарні проєкти, координують співпрацю з міжнародними партнерами та забезпечують технічну спроможність громад реалізовувати складні ініціативи.

Успішні приклади такої діяльності демонструють агенції з Дрогобича, Кам'янця-Подільського, Вінниці, Краматорська, Черкас. Так, Агенція розвитку Дрогобича у 2023 році стала ключовим координатором проєкту з модернізації системи централізованого опалення, що реалізувався у співпраці з GIZ та Європейським банком реконструкції та розвитку. АМР не лише підготувала техніко-економічне обґрунтування, а й забезпечила процес закупівель, звітності та залучення підрядників, виконуючи функцію проєктного офісу на місцевому рівні [32].

Ключова перевага АМР — наявність фахових команд, здатних працювати за міжнародними стандартами: готувати проєктні заявки англійською мовою, працювати з донорами через онлайн-платформи (наприклад, EU Funding & Tenders), дотримуватися вимог з аудиту й екологічної безпеки. У громадах, де таких структур немає або вони неактивні,

залучення міжнародного фінансування значно ускладнюється або потребує залучення зовнішніх консультантів, що уповільнює процес.

Дослідження, проведене Програмою U-LEAD with Europe у 2023 році, показало, що у 60% громад, які мають активні агенції розвитку, обсяги залученої міжнародної допомоги у 2–4 рази перевищують показники інших громад зі схожими стартовими умовами. Це ще раз підтверджує, що професійний посередник між громадою та донором значно підвищує шанси на отримання фінансування. Крім того, такі агенції часто виступають фасилітаторами міжсекторальної співпраці — з бізнесом, громадськими організаціями та освітніми установами, що дозволяє створювати комплексні та стійкі проекти [33].

Для подальшого розвитку механізмів залучення інвестицій до громад надзвичайно важливо підтримувати та розширювати мережу агенцій місцевого розвитку, розвивати їхню інституційну спроможність, впроваджувати моделі муніципальних інвестиційних офісів. Саме такі структури здатні зробити громади повноцінними гравцями на міжнародному рівні, здатними конкурувати за інвесторів та реалізовувати масштабні програми відбудови.

Рівень залучення міжнародної допомоги в громадах України значною мірою залежить не лише від географічного розташування чи рівня руйнувань, а й від типу громади — міська, селищна чи сільська. Ці відмінності формуються як історично, так і функціонально: міста мають вищу адміністративну та фінансову спроможність, тоді як сільські громади часто мають обмежені ресурси та кадровий потенціал.

За результатами аналітичного дослідження, проведеного Програмою USAID DOBRE у 2023 році, міські громади залучили в середньому в 3–4 рази більше міжнародних коштів, ніж селищні або сільські. Зокрема, найбільші обсяги допомоги були спрямовані до обласних центрів і великих промислових міст — Львова, Дніпра, Вінниці, Чернівців, Полтави. У цих громадах діяли спеціалізовані управління з міжнародної співпраці, функціонували агенції

розвитку, а також було підготовлено якісні інвестиційні паспорти та портфелі проєктів [34].

Селищні громади, як правило, отримували допомогу в межах регіональних програм, наприклад — через обласні проєкти з енергетичної модернізації або гуманітарної підтримки. Їхня спроможність писати проєкти самостійно значно нижча через брак кадрів, інституційної пам'яті та попереднього досвіду. Проте у громадах, які мають тісні партнерства із західними муніципалітетами (наприклад, у селищі Східниця або Козельщина), спостерігається стабільне залучення підтримки в межах побратимських угод.

Найменш активними у залученні міжнародної підтримки залишаються сільські громади. Основними формами допомоги для них є гуманітарні вантажі, ремонтні роботи з боку міжнародних НУО (наприклад, Червоного Хреста, ADRA, World Vision), а також підтримка аграрного сектору. Такі громади найчастіше не мають окремих структур з проєктного менеджменту, а подекуди — й базового технічного персоналу для підготовки документації. Як наслідок, вони рідко беруть участь у відкритих конкурсах від донорів або відсіюються на ранніх етапах.

Згідно з висновками Асоціації міст України, системною проблемою є нерівний доступ до ресурсів через складність процедур, мовний бар'єр, відсутність цифрових інструментів та інституційної підтримки з боку держави. Для подолання цієї асиметрії необхідно впроваджувати механізми централізованого супроводу проєктів для малих громад — у форматі регіональних офісів підтримки, міжмуніципальної кооперації або обласних проєктних центрів [35].

Тип громади є одним із визначальних чинників у доступі до міжнародної допомоги. Без належної підтримки селищних і сільських громад ризик подальшого посилення дисбалансів між громадами лише зростатиме, що вплине як на соціальну стабільність, так і на рівномірність відбудови України.

Публічно-приватне партнерство (ППП) розглядається як один із ключових інструментів для залучення інвестицій у відновлення та розвиток

територіальних громад у післявоєнний період. Цей механізм дозволяє поєднати державні ресурси з приватними інвестиціями, розподілити ризики, а також забезпечити ефективність реалізації довгострокових інфраструктурних проєктів. Особливої актуальності PPP набуває в умовах обмежених бюджетних можливостей і потреби у швидкій реконструкції зруйнованих об'єктів.

Станом на початок 2024 року в Україні зафіксовано понад 200 ініціатив, які реалізуються або плануються за моделлю PPP. Серед них — проєкти в галузі енергетики, водопостачання, транспорту, поводження з відходами, цифрової інфраструктури. За даними Мінекономіки, серед громад, що першими почали впроваджувати PPP, — Вінниця, Житомир, Львів, Тернопіль, Кам'янське. Зокрема, у Львові реалізується проєкт з будівництва сучасного сміттєпереробного заводу за участі МФК та французької компанії Egis, а у Житомирі — концесійна угода з модернізації систем теплопостачання [36].

Одним із ключових завдань для ефективного запуску PPP є підвищення спроможності громад до проєктного управління та оцінки ризиків. За оцінками фахівців Урядового офісу з питань PPP, тільки близько 20% громад мають достатню кваліфікацію для підготовки техніко-економічного обґрунтування проєктів, що вимагає залучення зовнішніх експертів або партнерських організацій. У той же час міжнародні інституції (ЄБРР, IFC, USAID) готові надавати не лише фінансування, а й супровід — від юридичного консультування до технічного аудиту проєктів.

Перспективними напрямками для розвитку PPP у громадах є реконструкція доріг та мостів, будівництво житла для ВПО, створення індустріальних парків, модернізація лікарень, шкіл та водоочисних споруд. Особливо високий інтерес інвесторів фіксується до моделей, де громада забезпечує земельну ділянку або початкову інфраструктуру, а приватний партнер бере на себе проєктування, будівництво та експлуатацію об'єкта. Це

дає змогу зменшити навантаження на місцеві бюджети й прискорити реалізацію [37].

Однак для повноцінного розвитку ППП необхідні законодавчі вдосконалення. Зокрема, фахівці наголошують на необхідності спрощення процедур оцінки проєктів, стандартизації концесійних угод, створення реєстру потенційних ініціатив, а також гарантій для інвесторів у разі зміни політичної чи безпекової ситуації. Очікується, що в 2024–2025 роках ППП стане основним форматом залучення довгострокових інвестицій у реконструкцію регіональної інфраструктури, особливо в громадах із чітко прописаними стратегіями розвитку та відкритою політикою залучення партнерів.

Рішення іноземних компаній щодо інвестування у відновлення українських територіальних громад у післявоєнний період базується на чітких критеріях, серед яких домінують питання безпеки, прогнозованості державної політики, фінансових гарантій та наявності чіткої стратегії розвитку на рівні громади. Відповідно до спільного дослідження ЄБРР, IFC та USAID, проведеного у другій половині 2023 року, лише 17% опитаних компаній готові вкладати кошти у громади вже під час війни, ще 62% — лише після завершення бойових дій, за умови наявності конкретних механізмів страхування ризиків [38].

Серед ключових умов, за яких іноземні інвестори висловили готовність працювати з українськими громадами, найчастіше згадуються:

- наявність системи гарантій захисту інвестицій, зокрема через міжнародні інструменти MIGA, OPIC або спеціальні державні фонди;
- локальні плани відновлення, інтегровані у національні стратегії, із чітко прописаними проєктами, їх бюджетами, етапами реалізації та відповідальними сторонами;
- прозорість процедур управління, наявність електронного документообігу, антикорупційної політики, аудиту;
- спрощений доступ до землі, інфраструктури та дозвільних процедур (єдине інвестиційне вікно на рівні громади або регіону);

- підтримка з боку міжнародних партнерів, яка виступає не лише фінансовим, а й репутаційним гарантом (як, наприклад, у випадку з проєктами ЄБРР, GIZ, KfW).

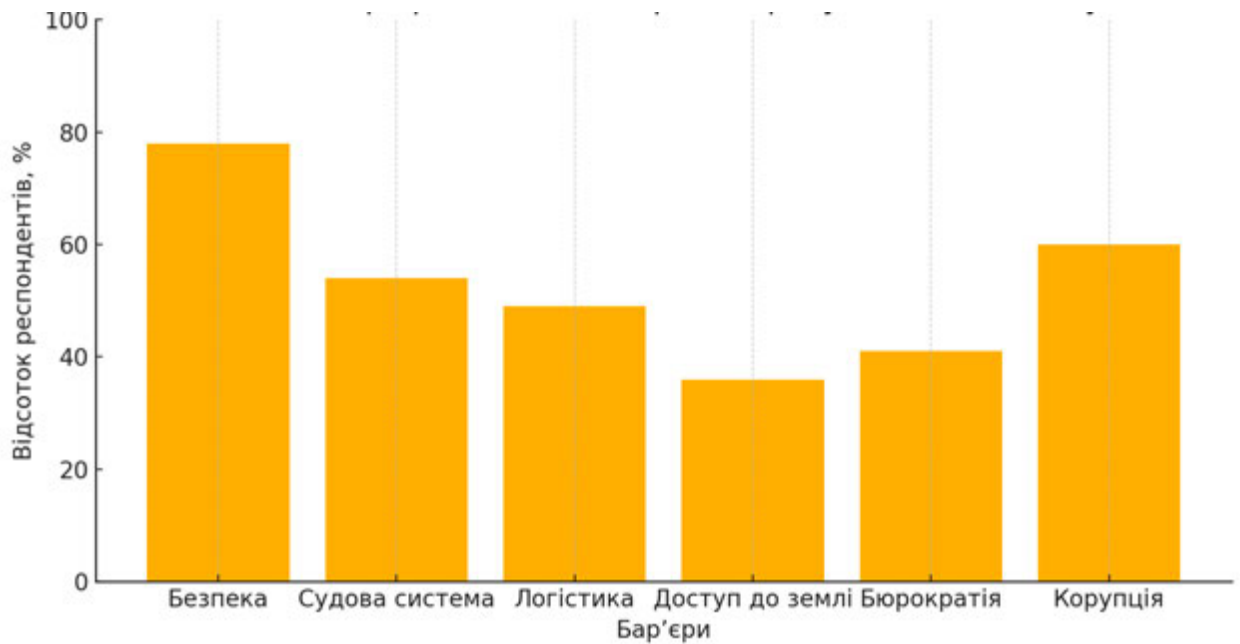
Інвестори також надають перевагу громадам, які мають активну міжнародну співпрацю — побратимські зв'язки з європейськими муніципалітетами, досвід реалізації грантових проєктів та відкриту комунікацію з бізнесом. За результатами аналітичного звіту USAID, іноземні компанії розглядають громади як партнерів, а не просто території для реалізації капіталовкладень. Саме тому важливо, щоб громади демонстрували не лише потребу в коштах, а й бачення своєї економічної трансформації, спроможність управляти ризиками та створювати умови для тривалого співробітництва [39].

Ще одним фактором є наявність місцевих команд, які володіють англійською мовою, навичками проєктного менеджменту та знанням процедур міжнародних закупівель. Ці аспекти не менш важливі за економічні показники, адже саме людський капітал стає гарантом надійного партнерства.

Загалом іноземні інвестори розглядають Україну як перспективний, але надзвичайно ризикований ринок. Ті громади, які вже зараз вибудовують інституційну спроможність, ведуть фахову комунікацію з партнерами та формують чіткі пріоритети — мають суттєві шанси стати точками зростання у процесі повоєнного відновлення країни.

Графік 2.2

Найчастіші бар'єри для інвесторів (за результатами опитувань)

***Примітка:** Графік складено на основі узагальнених результатів опитувань міжнародних інвесторів, проведених ЄБРР, IFC та USAID у 2023 році. Учасники дослідження мали змогу вказати кілька ключових бар'єрів, які перешкоджають їхній інвестиційній активності в Україні. Найчастіше згадувались питання безпеки (78%), недовіра до судової системи (54%), корупція (60%), логістичні труднощі (49%), надмірна бюрократія (41%) та обмежений доступ до землі (36%). Дані підтверджують необхідність комплексного реформування інституційного середовища для стимулювання іноземного інвестування, особливо на рівні територіальних громад.*

Таким чином, досвід залучення міжнародних інвестицій у відновлення територіальних громад України демонструє як наявність позитивних практик, так і серйозні системні виклики. Успішні приклади Ірпеня, Чернігова, Миколаєва свідчать про те, що громади з активною позицією, професійними командами та чіткими проєктами здатні ефективно співпрацювати з донорами. Водночас поширеними бар'єрами залишаються безпекові ризики, логістичні труднощі, недостатні правові гарантії та слабка інституційна спроможність частини громад. Розвиток інструментів публічно-приватного партнерства, активна участь агенцій місцевого розвитку та системна підтримка з боку міжнародних партнерів можуть стати ключем до масштабнішого залучення

інвестицій у післявоєнний період. Успішні громади — це ті, які вже зараз формують прозору, стратегічно орієнтовану і відкриту до співпраці інвестиційну політику.

2.3. Діяльність державних і міжнародних інституцій у підтримці територіальних громад під час війни

З початком повномасштабної війни міжнародна допомога територіальним громадам України стала одним із головних чинників їх виживання, стабілізації та поступової адаптації до нових умов. Особливу роль у цьому процесі відіграють програми Європейського Союзу, які ще до 2022 року були спрямовані на підтримку реформи децентралізації, а згодом трансформувалися в інструменти термінового реагування, гуманітарного забезпечення та післякризового відновлення. Дві ключові ініціативи — U-LEAD with Europe та EU4Recovery — стали основою підтримки місцевого самоврядування в Україні в умовах війни.

Програма U-LEAD with Europe функціонує в Україні з 2016 року, однак з 2022 року її діяльність була адаптована до умов воєнного стану. Основна мета — підвищення спроможності органів місцевого самоврядування управляти в кризових ситуаціях, забезпечувати базові послуги та налагоджувати зв'язок із громадянами. У 2022–2023 роках U-LEAD реалізувала низку антикризових компонентів: екстрену передачу обладнання для водопостачання та електроживлення, грантову підтримку малих інфраструктурних проєктів, а також освітні програми для управлінців. Близько 1000 громад у 23 областях України отримали допомогу у вигляді генераторів, насосного обладнання, комп'ютерної техніки та консультацій із кризового менеджменту [40].

Програма також стала важливим каналом для розвитку кадрового потенціалу громад: було проведено понад 150 онлайн-вебінарів, тематичних тренінгів та стратегічних сесій, присвячених антикризовому плануванню, управлінню проєктами, безпеці об'єктів критичної інфраструктури. Таким

чином, U-LEAD виступає не лише як донор, а як інституційний партнер, що формує сталі підходи до управління в умовах нестабільності.

Інша масштабна ініціатива — EU4Recovery – Empowering Communities in Ukraine — була запущена у 2023 році як відповідь на потреби громад у післякризовій відбудові. Програма фінансується Європейською комісією та впроваджується спільно з GIZ, ПРООН, UNDP та іншими міжнародними партнерами. Основний акцент зроблено на відновленні зруйнованої інфраструктури, підтримці ВПО, реінтеграції постраждалих територій, модернізації соціальних послуг і розвитку економічної спроможності. У рамках EU4Recovery лише у 2023 році понад 450 громад отримали комплексну підтримку — від реконструкції адмінбудівель до запуску мобільних ЦНАПів [41].

Характерною ознакою обох програм є орієнтація на прозору процедуру подання заявок, конкурсне фінансування та супровід реалізації проєктів. Це сприяє залученню нових громад до участі, посилює підзвітність органів місцевого самоврядування та створює довіру з боку європейських донорів. Крім того, обидві ініціативи активно координуються з профільними міністерствами України (зокрема Мінвідновленням та Мінрегіоном), що дозволяє уникати дублювання фінансування та формує єдину архітектуру відновлення.

Завдяки програмам ЄС українські громади не лише отримують ресурси для виживання та стабілізації, а й стають частиною ширшого європейського управлінського простору, переймаючи досвід муніципального розвитку, цифровізації, інституційної сталість і міжмуніципального партнерства. Це формує довгострокову основу для якісного відновлення територій на засадах стійкості, участі громадськості та прозорості.

Таблиця 2.3

Програми міжнародної допомоги для громад: джерела, напрями, обсяг

Назва програми	Донор	Сфера дії	Кількість охоплених громад
U-LEAD with Europe	ЄС, GIZ, SIDA	Розвиток місцевого самоврядування, навчання, антикризове реагування	1000+
EU4Recovery	ЄС, UNDP, GIZ	Відновлення інфраструктури, мобільні ЦНАПи, підтримка ВПО	450+
Relief, Recovery and Resilience	Світовий банк	Відновлення ЖКГ, охорони здоров'я, освіти	200+
ГОВЕРЛА (HOVERLA)	USAID	Підвищення інституційної спроможності, цифровізація, стратегічне планування	50+
Міста України – на шляху до відновлення	ЄБРР	Муніципальна інфраструктура, енергоефективність	30+

Примітка: Таблиця узагальнює ключові міжнародні програми допомоги, спрямовані на підтримку українських територіальних громад у період 2022–2024 років. Наведена інформація базується на відкритих джерелах, звітах міжнародних організацій та даних профільних міністерств України. Кількість охоплених громад є орієнтовною та залежить від фази реалізації програми, її географічного охоплення, типу наданої допомоги (гранти, технічна підтримка, навчання) та доступності фінансування. Дані мають аналітичний характер і можуть змінюватися в динаміці реалізації проєктів.

Міжнародні фінансові організації (МФО) відіграють ключову роль у мобілізації ресурсів для підтримки територіальних громад України під час війни. Вони не лише надають фінансування, а й виступають гарантом стабільності, прозорості та довіри до проєктів, що реалізуються на місцевому рівні. У центрі такої підтримки — громади, які стали безпосередніми одержувачами коштів, технічної допомоги, консультацій та експертного

супроводу. Серед найбільш активних партнерів — Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Агентство США з міжнародного розвитку (USAID).

Світовий банк реалізує в Україні низку стратегічних ініціатив, серед яких особливе місце посідає проєкт «Relief, Recovery and Resilience for Ukraine», запущений у 2023 році. У межах цієї програми громади отримують фінансування на відновлення критичної інфраструктури, зокрема систем водопостачання, тепlopостачання, лікарень та шкіл. Важливо, що фінансування надається у вигляді грантів, і громади зобов'язані дотримуватись чітко визначених стандартів звітності, прозорості закупівель та сталого підходу до проєктного планування. Наприклад, Чернігів, Суми та Харків уже скористалися підтримкою Світового банку для реконструкції мереж життєзабезпечення та запуску мобільних сервісних центрів [42].

ЄБРР зосереджує свою увагу на розвитку муніципальної інфраструктури та енергоефективності. У 2023 році Банк оголосив про запуск програми «Міста України – на шляху до відновлення», яка передбачає пакет у розмірі 300 млн євро для муніципальних проєктів. Ці кошти спрямовуються на модернізацію громадського транспорту, реконструкцію об'єктів соціальної сфери, впровадження енергозберігаючих технологій. Важливо, що ЄБРР працює за моделлю співфінансування — тобто громада повинна забезпечити частку власного внеску або грантове співфінансування з боку інших донорів. Такий підхід формує відповідальність, забезпечує гнучкість і підвищує ефективність використання коштів [43].

USAID традиційно є одним із найактивніших партнерів українських громад. У період 2022–2024 років Агентство реалізувало низку програм підтримки місцевого самоврядування, серед яких слід виділити «ГОВЕРЛА» та «Зміцнення громадської довіри». Основна увага приділялася посиленню адміністративних спроможностей громад, впровадженню цифрових рішень, розвитку локального бізнесу та підтримці ВПО. Зокрема, понад 50 громад отримали технічну допомогу у розробці планів відновлення, антикризових

стратегій і проєктів економічного зростання. USAID активно підтримує ідеї публічно-приватного партнерства та співпрацює з громадами у впровадженні цифрових платформ для управління ресурсами, комунікації з громадянами та електронного врядування.

Загалом діяльність міжнародних фінансових організацій формує в Україні нову модель взаємодії на рівні громада — донор — центральна влада. У цій моделі громада перестає бути лише об'єктом допомоги, а виступає повноцінним партнером із правами, обов'язками та стратегічною відповідальністю за результат. Це дозволяє підвищити рівень довіри до українських муніципалітетів і забезпечити довгострокову сталість відновлення.

У відповідь на масштабні руйнування, спричинені повномасштабною війною, держава ініціювала низку цільових національних програм, покликаних забезпечити швидке реагування на наслідки збройної агресії та підтримати територіальні громади у процесі відновлення. Найбільш відомими з них є Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, урядова ініціатива «Велика відбудова» та платформа «Відновлення». Кожна з цих програм виконує окрему функцію в системі постконфліктної реконструкції, але всі вони спрямовані на активну участь місцевих органів самоврядування.

Фонд ліквідації наслідків збройної агресії створений у 2023 році на базі державного бюджету та наповнюється коштами за рахунок конфіскованого російського майна, міжнародної допомоги та спеціальних бюджетних призначень. Його головна мета — фінансування проєктів термінового характеру, насамперед ремонт пошкоджених об'єктів житлово-комунального господарства, інфраструктури, шкіл, лікарень, об'єктів теплопостачання. За даними Мінвідновлення, станом на кінець 2023 року з Фонду було профінансовано понад 3 000 об'єктів у більш ніж 300 громадах, що дало змогу забезпечити базові умови життя для сотень тисяч громадян [44].

Паралельно діє ініціатива «Велика відбудова», яка має більш стратегічний і довготривалий характер. Ця урядова програма фокусується на

реконструкції зруйнованої інфраструктури на основі принципів “Build Back Better” — тобто з урахуванням інновацій, енергоефективності та сучасних стандартів. Програма включає як великі державні об’єкти (мости, автомагістралі, лікарні), так і місцеві проекти — школи, ЦНАПи, укриття, громадські простори. Згідно з офіційними даними, на 2023 рік у рамках цієї ініціативи реалізовувалося понад 600 проектів, які частково або повністю фінансуються з державного бюджету, а також за рахунок коштів партнерів (Світового банку, ЄІБ, ЄБРР).

Ще одним важливим інструментом для громад є платформа «Відновлення», запущена навесні 2023 року. Це цифровий сервіс, який дозволяє громадянам подавати заявки на компенсацію за пошкоджене житло, а органам місцевого самоврядування — формувати списки об’єктів, які потребують реконструкції. Відкритість і прозорість цієї системи створює передумови для антикорупційного контролю і дозволяє міжнародним донорам оперативно отримувати інформацію про потреби на місцях. Платформа також стала джерелом даних для розробки стратегій відбудови на регіональному рівні [45].

Важливо, що всі зазначені програми функціонують у тісній координації між центральними органами влади та громадами, а відбір об’єктів для фінансування здійснюється через конкурсні механізми або електронні реєстри. Це підвищує ефективність розподілу ресурсів і дає змогу уникати суб’єктивних рішень. Однак громади, які мають слабку проєктну спроможність, без належного супроводу можуть втратити шанс на участь у програмах. Саме тому важливим напрямом державної політики залишається розвиток потенціалу місцевого самоврядування щодо підготовки заявок, технічного обґрунтування та управління реалізацією.

В умовах обмежених ресурсів, масштабних руйнувань і високих очікувань з боку громад, процес координації відбору об’єктів для фінансування набув винятково важливого значення. Ефективна взаємодія між центральною владою, обласними військовими адміністраціями (ОВА) та органами місцевого

самоврядування (ОМС) є ключовою умовою для справедливого, оперативного й прозорого розподілу державних і міжнародних ресурсів на проекти відновлення.

Згідно з порядком, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №697 від 2023 року, ініціатива з відбору об'єктів має йти «знизу вгору»: саме територіальні громади подають проекти на конкурс, заповнюють технічні паспорти, обґрунтовують потребу та визначають очікувані результати. На рівні області ОВА виконує функції первинного модератора — перевіряє документи, проводить технічну експертизу, узгоджує пріоритетність та формує консолідовані списки для подання до профільних міністерств. Урядові структури (Мінвідновлення, Мінрегіон, Мінфін) здійснюють остаточне погодження, після чого фінансування передається виконавцям [46].

Такий підхід дозволяє враховувати як локальний контекст (наприклад, реальні потреби громади, рівень пошкодження, наявність альтернативних джерел фінансування), так і загальнодержавні пріоритети (логістичні коридори, відновлення критичної інфраструктури, житло для ВПО тощо). Проте для ефективної реалізації цього механізму потрібна висока якість комунікації, єдині інформаційні платформи, синхронізація термінів та відповідальностей. У 2023 році було створено Центр координації відновлення при Мінвідновленні, який виконує функції об'єднання усіх учасників процесу, супроводжує проекти в режимі реального часу та координує донорські ресурси з національними бюджетними програмами.

Окрему роль у цьому процесі відіграє Рада з питань відновлення України, створена при Кабінеті Міністрів, до складу якої входять представники уряду, парламенту, обласних адміністрацій, асоціацій ОМС, експертного середовища та міжнародних партнерів. Це платформа, яка дозволяє узгоджувати стратегічні напрямки реконструкції, затверджувати методики відбору об'єктів, обговорювати проблемні кейси. Завдяки такій інституалізації процес отримав горизонтальну структуру управління, в якій кожен рівень має свою відповідальність, але також доступ до загальної інформаційної бази [47].

Проте на практиці громади досі стикаються з викликами: нестача фахівців для підготовки якісної проєктної документації, нерівний доступ до експертної підтримки, розрив у цифровій спроможності між великими й малими населеними пунктами. Саме тому одним із пріоритетів на 2024 рік є розширення мережі регіональних офісів підтримки громад (наприклад, через Програму «U-LEAD»), які забезпечуватимуть професійний супровід підготовки заявок та управління проєктами. Координована взаємодія між центральними й місцевими структурами є визначальною для успішного розподілу ресурсів і реалізації відбудови на принципах ефективності, прозорості та сталості.

Успішне залучення міжнародної допомоги в умовах війни потребує від громад не лише подання заявок на фінансування, а й високої інституційної спроможності — тобто здатності формулювати пріоритети, розробляти проєкти, управляти ресурсами, звітувати й комунікувати з донорами відповідно до міжнародних стандартів. Саме тому державні та міжнародні партнери все більше зосереджуються на розвитку управлінського потенціалу громад, що стало окремим стратегічним напрямом підтримки.

Однією з найуспішніших програм у цій сфері є «U-LEAD з Європою», яка впродовж 2022–2024 років реалізувала понад 1200 заходів, спрямованих на підвищення фахового рівня працівників органів місцевого самоврядування. Тематика охоплювала управління відновленням, фінансове планування, підготовку інвестиційних паспортів громад, розробку стратегій та грантових заявок. За даними програми, близько 80% учасників після завершення навчання змогли практично застосувати отримані навички при подачі проєктів на національне чи донорське фінансування [48].

Іншим важливим прикладом є ініціатива «ГОВЕРЛА» від USAID, яка підтримує громади у розробці антикризових стратегій, аудиту інституційної спроможності, формуванні міжмуніципального співробітництва та впровадженні принципів good governance. Програма пропонує не лише навчання, а й індивідуальний супровід громад: менторство, аналіз слабких

місць, оптимізацію внутрішніх процедур, цифрову трансформацію. Так, у 2023 році понад 50 громад-партнерів ГОВЕРЛА успішно створили локальні відділи залучення інвестицій або підрозділи муніципального розвитку, які стали контактними центрами для взаємодії з донорами [49].

Ключовим компонентом підвищення спроможності є впровадження інструментів стратегічного управління: місцевих планів відновлення, комплексних стратегій розвитку, планів дій з адаптації до кліматичних змін. Участь громади у таких процесах дозволяє їй бути не лише реципієнтом допомоги, а повноцінним суб'єктом проєктної діяльності — що значно підвищує шанси на фінансування.

Водночас інституційна спроможність залишається критично нерівною: найбільші громади мають кадрові ресурси, департаменти міжнародної співпраці, досвід реалізації проєктів, тоді як сільські громади часто покладаються на зовнішніх експертів або взагалі не подаються на конкурси. У зв'язку з цим актуальним залишається розширення регіональних центрів підтримки, цифрових платформ із шаблонами документації, електронних інструментів оцінювання спроможності. Загалом, підвищення інституційної спроможності є не допоміжним, а стратегічним напрямом відновлення, що визначає не лише здатність громади отримати фінансування, а й ефективно його використати. Саме тому інвестиції в управлінський капітал мають розглядатися як пріоритет нарівні з інфраструктурою.

Одним із найважливіших управлінських інструментів у відновленні територіальних громад є реєстри потреб, які дозволяють систематизувати запити з місць, узгоджувати їх із наявними ресурсами та формувати обґрунтовані рішення про фінансування. Цей підхід був запроваджений в Україні у 2023 році під координацією Міністерства відновлення, яке створило централізовану платформу для збору, обробки та верифікації даних від громад по всій країні.

Цифрова система, розроблена у співпраці з USAID, GIZ та Світовим банком, дозволяє громадам вносити інформацію про пошкоджені або

зруйновані об'єкти, вартість відновлення, пріоритетність, доступ до інфраструктури та соціальну важливість. Кожна громада має власний профіль у системі, доступ до шаблонів документів, механізмів звітності та консультаційної підтримки. У 2023 році понад 700 громад подали заявки до єдиного Реєстру потреб, що стало основою для планування державного та донорського фінансування на 2024 рік [50].

Цей реєстр є не лише базою даних, а й інструментом стратегічного планування, який дозволяє ранжувати проекти за рівнем нагальності, наявності співфінансування, технічної готовності та впливу на локальну стійкість. Водночас реєстр дозволяє уникнути дублювання фінансування, яке раніше було поширеним явищем у разі залучення різних донорів. Дані з реєстру використовуються також у діалозі з міжнародними партнерами, які прагнуть спрямовувати ресурси на проекти з високою обґрунтованістю й прозорою логікою витрат.

Крім того, Мінвідновлення спільно з Мінфіном та Секретаріатом Кабінету Міністрів запровадили систему пріоритетного фінансування, яка базується на принципах «швидка допомога – відновлення – розвиток». Це означає, що проекти поділяються на три категорії:

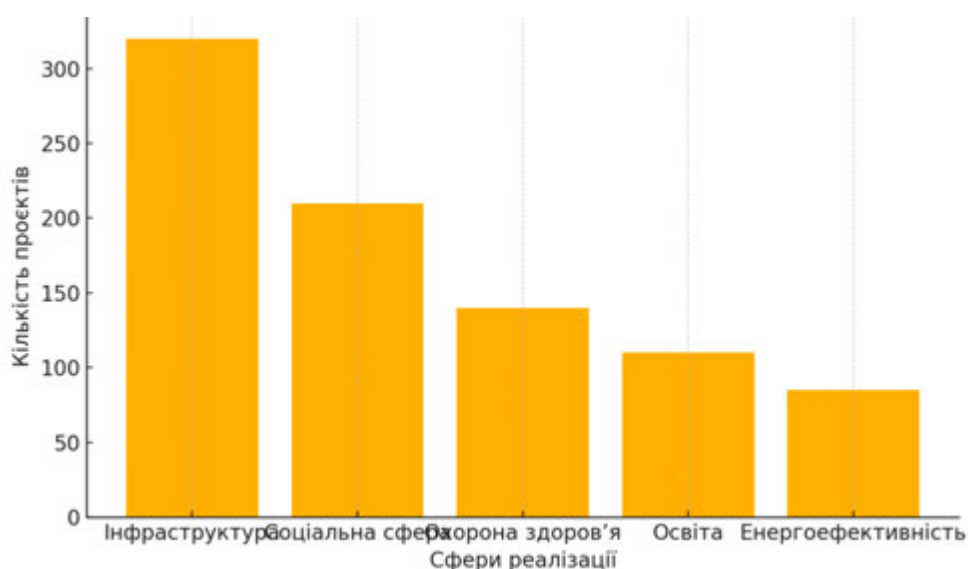
- екстрені (Emergency) — фінансуються в першу чергу;
- стабілізаційні (Stabilization) — готуються до реалізації після безпекового очищення території;
- стратегічні (Reconstruction/Development) — проекти середньо- і довгострокового характеру.

Такий поділ дозволяє ефективно координувати донорську та бюджетну допомогу, концентрувати зусилля на найважливіших напрямках і будувати логічну послідовність відновлення. Пріоритетність визначається також на основі індексу соціальної вразливості громади, кількості внутрішньо переміщених осіб, рівня руйнувань, а також спроможності громади реалізувати проєкт у стислі терміни [51].

На практиці це означає, що громади, які мають актуальні дані в реєстрі, чітку проєктну документацію та продемонстровану управлінську спроможність, мають вищі шанси на отримання фінансування. Таким чином, цифровізація процесу подачі й оцінювання проєктів, у поєднанні з принципами пріоритетності, забезпечує прозорість, ефективність та результативність державної політики у сфері відновлення.

Графік 2.3

Розподіл проєктів міжнародної підтримки за сферами

***Примітка:** Графік ілюструє розподіл проєктів міжнародної підтримки, реалізованих у територіальних громадах України протягом 2022–2024 років, за основними секторами. Найбільша частка проєктів припадає на відновлення та розвиток інфраструктури (близько 40%), далі — соціальна сфера (включно з підтримкою ВПО, гуманітарними програмами), охорона здоров'я, освіта та енергоефективність. Дані сформовані на основі відкритих звітів донорських організацій (EU, USAID, Світовий банк, ЄБРР) та узагальнених аналітичних оглядів. Кількість проєктів є орієнтовною і демонструє загальні пріоритети допомоги громадам у період війни.*

Таким чином, діяльність державних і міжнародних інституцій відіграє ключову роль у забезпеченні життєздатності територіальних громад України в умовах війни. Програми Європейського Союзу, ініціативи Світового банку, ЄБРР, USAID, а також національні механізми, такі як «Відновлення» чи Фонд

ліквідації наслідків збройної агресії, формують багаторівневу систему підтримки. Її ефективність значною мірою залежить від здатності громад долучатися до партнерств, розробляти якісні проєкти та адаптуватися до сучасних вимог управління. Впровадження реєстрів потреб, системи пріоритетного фінансування, а також навчальні ініціативи для підвищення інституційної спроможності громад свідчать про перехід до стратегічного, прозорого та скоординованого підходу до відновлення. Саме така модель є запорукою ефективного використання ресурсів і довіри з боку міжнародних партнерів.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз дозволяє зробити низку важливих висновків щодо сучасного стану інвестиційного середовища в територіальних громадах України в умовах війни. По-перше, воєнний стан спричинив глибоку структурну кризу в економіці громад: зруйнована інфраструктура, падіння ВРП на регіональному рівні, скорочення обсягів капітальних інвестицій, зниження ділової активності та суттєві зміни у структурі зайнятості призвели до погіршення інвестиційного клімату в більшості регіонів. Проте в окремих громадах, переважно у центральних та західних областях, спостерігається адаптація до нових умов через релокацію бізнесу, розвиток малого підприємництва та локальні ініціативи з відновлення.

По-друге, приклади залучення міжнародних інвестицій у громадах, як-от Ірпінь, Чернігів, Миколаїв, свідчать про наявність успішних моделей співпраці з донорами. Водночас іноземні інвестори стикаються з низкою бар'єрів — безпекові ризики, логістичні труднощі, недовіра до судової системи, нестабільність законодавства та відсутність гарантій повернення капіталу. Для подолання цих перешкод необхідна системна підтримка інституційної спроможності громад, розвиток локальних агенцій розвитку та впровадження стандартів проєктного менеджменту.

По-третє, держава та міжнародні партнери активізували зусилля у підтримці громад: програми ЄС (U-LEAD, EU4Recovery), ініціативи Світового банку, ЄБРР, USAID, а також національні програми («Відновлення», Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, «Велика відбудова») забезпечили основу для реалізації тисяч проєктів. При цьому особливе значення має запровадження системи пріоритетного фінансування, реєстрів потреб громад та цифрових механізмів координації рішень на рівні Уряду, ОВА та ОМС.

Отже, хоч інвестиційна діяльність у громадах залишається нестабільною й неоднорідною, сформовані механізми реагування, поступове відновлення економічної активності, а також активна позиція громад у міжнародному партнерстві створюють умови для формування нової, більш стійкої моделі місцевого економічного розвитку. У подальшій перспективі саме цілеспрямована політика на підтримку інвесторів, прозорість процедур та підвищення управлінської спроможності мають стати основою успішної повоєнної трансформації територій.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

3.1. Механізми залучення міжнародних інвестицій у відновлення та розвиток територіальних громад

У сучасних умовах повномасштабної війни, що завдала значних руйнувань економічній і соціальній інфраструктурі України, особливого значення набувають ефективні механізми залучення міжнародних інвестицій на рівні територіальних громад. Для забезпечення швидкого відновлення і

стимулювання довгострокового розвитку громад необхідно поєднувати різні фінансові та організаційні інструменти, які дозволяють не лише мобілізувати зовнішні ресурси, а й зробити громади повноцінними гравцями у міжнародному інвестиційному середовищі.

Одним із базових механізмів є грантова підтримка, яку громади можуть отримувати як безпосередньо, так і через державні програми. Міжнародні донори, зокрема Європейський Союз, USAID, GIZ, ПРООН, активно фінансують проекти реконструкції соціальної інфраструктури, модернізації комунальних підприємств, цифровізації управління та підтримки малого бізнесу. Гранти є безповоротною формою допомоги, однак для їх отримання необхідна якісна проектна заявка, обґрунтування впливу на розвиток громади та готовність до звітності згідно з міжнародними стандартами. Важливу роль у цьому процесі відіграють місцеві агенції розвитку або муніципальні інвестиційні відділи, які здатні оперативно готувати документацію, забезпечувати супровід та дотримання термінів виконання [52].

Ще одним важливим фінансовим інструментом є пільгове кредитування — позики від міжнародних фінансових організацій (Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ) на особливих умовах: низькі відсоткові ставки, тривалі періоди погашення, відстрочка платежів. Такий механізм дозволяє громадам реалізовувати капітальні проекти у сферах енергетики, водопостачання, транспорту, не створюючи при цьому надмірного боргового навантаження. Проте для отримання кредиту громада має довести свою платоспроможність, надати фінансову модель проекту, забезпечити співфінансування або державні гарантії. В умовах війни ці вимоги стали ще жорсткішими, а тому пільгові кредити доступні переважно для міст із високою інституційною спроможністю.

Організаційною формою залучення інвестицій, що набуває популярності, є публічно-приватне партнерство (ППП). Така модель дозволяє громаді залучати приватного інвестора для будівництва або експлуатації об'єктів інфраструктури на основі договору, що визначає обсяги вкладень,

розподіл ризиків, прибутковість і строки реалізації. Перевагою ППП є можливість реалізації масштабних проєктів без негайного навантаження на місцевий бюджет. У практиці українських громад прикладами ППП стали модернізація тепломереж (Житомир), управління ТПВ (Львів), розвиток логістичних хабів (Тернопіль). Водночас існують і труднощі — зокрема, відсутність достатньої юридичної експертизи на рівні громад, складні процедури погодження, невизначеність щодо гарантій у разі форс-мажорів [53].

Окремо слід відзначити потенціал концесійних угод, які дозволяють передати об'єкт у тимчасове користування приватному інвестору в обмін на обов'язок інвестувати в його модернізацію та підтримання в належному стані. Хоча цей інструмент частіше використовується в морських портах або великих інфраструктурних об'єктах, він поступово інтегрується і в діяльність окремих територіальних громад, особливо у сферах водоканалізаційного господарства та енергозбереження.

Успішне залучення міжнародних інвестицій на рівні громад вимагає комплексного використання фінансових і організаційних інструментів, що відповідають конкретному профілю громади, її ресурсам і стратегічним цілям. Об'єднання грантів, пільгового кредитування, ППП та концесій в єдину модель партнерства дозволяє формувати стійку інвестиційну екосистему, здатну забезпечити як відновлення, так і сталий розвиток на місцях.

У сучасному цифровому середовищі ефективна комунікація між територіальними громадами, міжнародними донорами та потенційними інвесторами все більше переходить у формат онлайн-взаємодії. Цифрові інструменти, зокрема інвестиційні портали, інтерактивні платформи, онлайн-реєстри проєктів та електронні кабінети громад, стали не лише засобами інформування, а й повноцінними механізмами залучення ресурсів та управління інвестиційними процесами.

Одним із головних досягнень стало створення Єдиного інвестиційного порталу України (<https://invest.gov.ua>), який забезпечує централізований

доступ до інформації про можливості інвестування в регіонах, включаючи перелік проєктів, вільні земельні ділянки, податкові пільги, профілі громад та інституційних партнерів. Багато територіальних громад інтегрували власні сторінки на платформу або створили локальні інвестиційні сайти — наприклад, у Львівській, Вінницькій, Полтавській та Хмельницькій областях. Наявність цифрового ресурсу дозволяє оперативно донести інформацію до цільової аудиторії, презентувати громаду як партнера, забезпечити прозорість та відкрите спілкування [54].

Ще одним важливим кроком стало впровадження платформи «Дія.City», яка хоч і орієнтована на IT-сектор, але створює стандарти державної взаємодії з інвесторами. Екосистема «Дія» стала каталізатором для розвитку цифрових сервісів у громадах, включаючи запуск інвестиційних кабінетів, дашбордів активних проєктів, електронної подачі ініціатив до реєстрів Мінвідновлення. Такі інструменти дозволяють громадам подавати заявки на фінансування в режимі онлайн, відслідковувати статус розгляду, комунікувати з координаторами проєктів.

Окрему роль відіграють реєстри потреб громад та аналітичні мапи відновлення, які активно розвиває Мінвідновлення спільно з міжнародними партнерами. Наприклад, платформа DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management), запущена у 2023 році, дозволяє громадам вносити свої проєкти, супроводжувати їх цифрово на всіх етапах — від подачі до реалізації — і забезпечує інтеграцію з донорами та державними органами. Це значно підвищує прозорість та довіру до процесів фінансування, а також дає змогу формувати аналітику у реальному часі [55].

Цифрові інструменти також відіграють комунікаційну функцію: завдяки онлайн-форматам презентацій, публікації інвестиційних паспортів, цифрових промо-роликів, інтерактивних мап та вебінарів, громади можуть просувати свої проєкти на міжнародному рівні без потреби в особистих зустрічах чи виставках. Це особливо актуально в умовах обмежень, пов'язаних із воєнним станом, логістикою та безпекою.

Цифрові платформи стали невід'ємною частиною сучасної моделі залучення інвестицій. Вони не лише оптимізують процеси, але й створюють нові можливості для позиціонування громад як прозорих, підготовлених та технологічно розвинених партнерів, що готові до співпраці з міжнародною спільнотою.

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення залучення міжнародних інвестицій для відбудови та розвитку територіальних громад

Успішне відновлення та довгостроковий розвиток територіальних громад України у післявоєнний період безпосередньо залежать від спроможності залучати й ефективно використовувати міжнародні інвестиції. Для цього необхідні як системні кроки на рівні державної політики, так і внутрішні трансформації всередині громад. Пропозиції щодо вдосконалення інвестиційного механізму охоплюють як стратегічні ініціативи, так і операційні інструменти, які мають бути впроваджені на всіх рівнях управління.

Одним із ключових напрямів має стати розробка національної стратегії стимулювання іноземних інвестицій на рівні громад. Така стратегія повинна враховувати специфіку локального самоврядування, потреби післявоєнного відновлення та високий рівень конкуренції між громадами за міжнародні ресурси. Вона має включати низку елементів: визначення пріоритетних секторів для інвестування в регіонах, створення механізмів страхування воєнних ризиків для інвесторів, стандартизацію процедур комунікації між громадами та донорами, запровадження податкових і регуляторних стимулів.

Крім того, важливо передбачити створення єдиного координаційного органу, який би забезпечував консультативну підтримку громадам, супровід інвесторів, моніторинг реалізації проєктів та допомогу в інтеграції до міжнародних фінансових інструментів (зокрема MIGA, OPIC, EIB). На основі таких принципів можуть бути створені міжвідомчі структури при Мінвідновленні або спеціалізовані регіональні інвестиційні хаби, що діятимуть за участю держави, ОМС та міжнародних партнерів.

Окремим аспектом є формування законодавчої бази, адаптованої до післявоєнних викликів. Зокрема, йдеться про необхідність вдосконалення законодавства щодо ППП, спрощення процедур для концесій, закріплення гарантій інвесторам у випадку конфліктів або форс-мажорів, а також розширення повноважень громад у сфері управління майном і земельними ресурсами. Така стратегія дозволить перейти від ситуативного залучення донорських коштів до цілісної, довгострокової політики розвитку місцевої економіки з опорою на зовнішні ресурси.

Не менш важливою складовою вдосконалення механізму залучення інвестицій є посилення кадрової спроможності громад у сфері проектного менеджменту та інвестиційного супроводу. У реаліях післявоєнного періоду громадам необхідно мати спеціалістів, які володіють інструментами стратегічного планування, розробки ТЕО, управління ризиками, знанням міжнародних стандартів підготовки документації та аналітики. Брак таких кадрів, особливо в малих громадах, суттєво знижує шанси на залучення фінансування, навіть за наявності потреб і проектних ідей.

Для розв'язання цієї проблеми доцільно впровадити національну програму професійної підвищення кваліфікації управлінців місцевого рівня, зокрема через співпрацю з профільними ЗВО, міжнародними партнерами, агенціями технічної допомоги. Програми повинні охоплювати не лише теоретичні знання, а й практичну складову — стажування у проектах, навчання на реальних кейсах, обмін досвідом між громадами. Особливої уваги потребує створення постійно діючих регіональних центрів підвищення кваліфікації, які працюватимуть як центри проектного супроводу, інвестиційного консалтингу та розвитку лідерства.

Крім того, необхідно активізувати співпрацю громад з незалежними експертами, інституціями підтримки реформ, міжнародними агенціями розвитку. Це дозволить не лише підвищити якість підготовки проектів, а й забезпечити їх належне супроводження у фазі реалізації, звітності та оцінки впливу. У перспективі це стане вирішальним фактором для формування довіри

з боку донорів та інвесторів, зниження фінансових і репутаційних ризиків, а також сталого розвитку інвестиційної екосистеми на місцевому рівні.

Висновки до розділу 3

Аналіз можливих напрямів вдосконалення механізмів залучення міжнародних інвестицій свідчить про необхідність цілісного підходу до формування інвестиційної політики на місцевому та національному рівнях. Територіальні громади України потребують не лише фінансової допомоги, але й ефективних інструментів, які забезпечать їхню сталість, конкурентоздатність і прозорість у співпраці з донорами та інвесторами.

Застосування таких механізмів, як гранти, пільгові кредити, публічно-приватне партнерство та концесійні моделі, дозволяє громадам поєднувати різні джерела фінансування, оптимізувати використання ресурсів та залучати додаткові інвестиції навіть в умовах обмежених бюджетів. Водночас розвиток цифрових платформ, інтерактивних інвестиційних порталів і централізованих реєстрів потреб формує нову якість комунікації між громадами та міжнародними структурами, підвищуючи прозорість, аналітичну підготовленість і привабливість громад як партнерів.

Ключовими умовами для посилення інвестиційної діяльності виступають: створення національної стратегії залучення іноземних інвестицій із фокусом на громади, удосконалення законодавства, стимулювання страхування ризиків та фінансова децентралізація. Одночасно вирішальне значення має посилення кадрової та інституційної спроможності органів місцевого самоврядування — саме професійні, мотивовані управлінські команди є основою для підготовки якісних проєктів, їх реалізації та звітності.

Отже, лише за умови поєднання стратегічного бачення на рівні держави з практичними кроками на місцевому рівні можна забезпечити ефективне, прозоре та стабільне залучення міжнародних інвестицій у процес післявоєнного відновлення та розвитку територіальних громад України.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було розкрито сутність міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад; проаналізовано чинне нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності в умовах воєнного стану; оцінено сучасний стан інвестиційної привабливості територіальних громад України; визначено проблеми та перспективи залучення міжнародних інвестицій у відновлення громад та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів залучення міжнародних інвестицій.

Отримані результати дослідження дають підстави зробити наступні висновки:

По-перше, міжнародні інвестиції на рівні територіальних громад мають не лише економічне, а й стратегічне значення. Вони виступають ресурсною основою для відбудови зруйнованої інфраструктури, стимулювання місцевого бізнесу, підвищення соціальної стабільності та забезпечення довготривалого розвитку. Науковий аналіз засвідчив, що найбільш ефективним є підхід, який поєднує грантове фінансування, пільгове кредитування, публічно-приватне партнерство та цифрову взаємодію з донорами.

По-друге, воєнний стан в Україні суттєво ускладнив умови для інвестиційної діяльності. Зокрема, громади зіткнулися з руйнуванням економічного потенціалу, зменшенням обсягів капітальних вкладень, логістичними та безпековими обмеженнями. Водночас було зафіксовано окремі успішні приклади залучення міжнародної допомоги, що стали можливими завдяки ефективній комунікації, інституційній спроможності та підтримці з боку державних і міжнародних структур.

По-третє, ключову роль у відновленні інвестиційної активності відіграють програми міжнародної технічної допомоги, такі як EU4Recovery, U-LEAD, Relief & Recovery, USAID HOVERLA. Їх діяльність забезпечує громадам доступ до ресурсів, навчання, проектного супроводу та стратегічного планування. Водночас в межах національної політики важливими стали програми «Відновлення», «Велика відбудова», Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, які формують єдину рамку для координації проектів на різних рівнях.

По-четверте, громади з вищим рівнем проектної та кадрової підготовки мають суттєво більше шансів на залучення інвестицій. Діяльність агенцій місцевого розвитку, підготовка інвестиційних паспортів, впровадження цифрових платформ та прозора комунікація — всі ці елементи стали визначальними факторами успішного залучення фінансування.

Нарешті, важливою передумовою сталого розвитку є створення національної стратегії стимулювання іноземних інвестицій на рівні громад, вдосконалення правових механізмів гарантій та компенсацій, а також

посилення інституційної спроможності через системну підготовку фахівців. Саме така модель дозволить перейти від фрагментарного залучення ресурсів до побудови стійкої інвестиційної екосистеми на основі партнерства, прозорості та довіри.

Таким чином, залучення міжнародних інвестицій до відновлення територіальних громад є не лише інструментом ліквідації наслідків війни, а й потужним механізмом розвитку нової економіки місцевого самоврядування. Формування сприятливого інвестиційного середовища потребує консолідації зусиль усіх рівнів влади, міжнародної спільноти та самих громад — як суб'єктів економічної трансформації України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гальчинський А. С. Теорія міжнародних інвестицій: сучасні підходи та трактування // Фінанси України. – 2020. – № 5. – С. 21–28.
2. Ліпчевський В. Міжнародні інвестиції в системі глобального економічного розвитку // Економіка і держава. – 2021. – № 11. – С. 34–39.
3. Макогон Ю. В. Міжнародні економічні відносини: теорія і практика : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 336 с.

4. Васильєва Т. А. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 288 с.
5. Плотніков О. М. Інвестиційна політика України: сучасний стан та перспективи розвитку // Бізнес Інформ. – 2022. – № 8. – С. 45–50.
6. Гринчук К. В. Міжнародні інвестиції як інструмент економічного зростання регіонів України // Економіка та суспільство. – 2022. – № 39. – С. 117–123.
7. Єрохіна С. В. Роль іноземних інвестицій у формуванні сучасного інноваційного середовища регіонів України // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2021. – № 76. – С. 170–175.
8. Іванова В. О. Інвестиційне забезпечення відновлення інфраструктури в Україні: виклики та перспективи // Інвестиції: практика та досвід. – 2023. – № 2. – С. 12–16.
9. Шевченко І. О. Роль людського капіталу у відновленні регіональної економіки України // Інноваційна економіка. – 2023. – № 1 (104). – С. 48–53.
10. Литвиненко Я. В. Інвестиційна підтримка малого бізнесу як фактор розвитку територіальних громад // Економіка та держава. – 2023. – № 4. – С. 78–82.
11. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами (Вашингтон, 1965 р.) // Офіційний вісник України. – 2000. – № 20. – С. 73–85.
12. Світова організація торгівлі. Угода про торговельні аспекти інвестиційних заходів (TRIMs) // Вісник зовнішньої торгівлі. – 2019. – № 2. – С. 18–24.
13. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
14. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 17.12.2020 р. № 1116-ІХ // Відомості Верховної Ради України. – 2021. – № 10. – Ст. 78.

15. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану» від 06.09.2022 р. № 2518-IX // *Голос України*. – 2022. – № 181.
16. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Аналітична довідка про стан критичної інфраструктури в умовах воєнного стану. – Київ: Мінвідновлення, 2024. – 22 с.
17. KSE Institute. *Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – February 2024* // *KSE Recovery Initiative*. – Київ: Київська школа економіки, 2024. – 38 с.
18. Міністерство економіки України. *Огляд макроекономічної ситуації: 2022–2023 роки та прогнози на 2024 рік*. – Київ: Мінекономіки, 2024. – 40 с.
19. Центр економічної стратегії. *Регіональна економіка під час війни: нерівномірність відновлення та потреби політики*. – Київ, 2024. – 28 с.
20. Офіс Національної інвестиційної ради України. *Щорічний звіт про стан інвестиційного середовища в Україні – 2023*. – Київ, 2023. – 30 с.
21. Європейська Бізнес Асоціація. *Індекс інвестиційної привабливості України – 2023*. – Київ, 2023. – 16 с.
22. Державна служба статистики України. *Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у 2021–2023 роках*. – Київ: Держстат, 2024. – [Електронний ресурс].
23. DiXi Group. *Моніторинг інвестиційної активності громад в умовах воєнного стану: аналітичний звіт*. – Київ, 2023. – 24 с.
24. Офіс розвитку підприємництва та експорту. *Звіт про стан МСБ в умовах воєнного стану*. – Київ: ОРПЕ, 2023. – 20 с.
25. Дія.Бізнес. *Підсумки підтримки малого бізнесу в 2023 році: аналітична записка*. – Київ, 2024. – 14 с.
26. Державний центр зайнятості. *Аналітична записка про стан ринку праці в Україні за 2022–2023 роки*. – Київ, 2024. – 18 с.
27. Міністерство фінансів України. *Динаміка середньої заробітної плати в регіонах України: огляд ситуації в умовах війни*. – Київ, 2024. – 15 с.

28. Програма розвитку ООН в Україні. Звіт про реалізацію проєктів у громадах постраждалих регіонів (2023) // UNDP Ukraine. – Київ, 2024. – 36 с.
29. Світовий банк. Recovery and Resilience in Ukraine: Municipal Projects Update. – Washington D.C.: World Bank Group, 2024. – 42 с.
30. IFC. Business Climate for Foreign Investment in Ukraine: Findings from Survey 2023. – Washington D.C., 2024. – 28 p.
31. Центр економічного відновлення. Транспорт і логістика в умовах війни: виклики для інвестицій. – Київ, 2023. – 22 с.
32. Агенція розвитку Дрогобича. Публічний звіт про реалізацію міжнародних проєктів у 2023 році. – Дрогобич, 2024. – 18 с.
33. U-LEAD with Europe. Муніципальні агенції розвитку: ефективність та вплив на залучення міжнародної допомоги. – Київ, 2023. – 24 с.
34. USAID DOBRE. Залучення міжнародної технічної допомоги в громадах: аналітичний звіт за 2023 рік. – Київ, 2024. – 32 с.
35. Асоціація міст України. Інституційна спроможність громад у повоєнний період: виклики та моделі підтримки. – Київ, 2023. – 27 с.
36. Міністерство економіки України. Огляд практики реалізації публічно-приватного партнерства в умовах війни. – Київ, 2023. – 26 с.
37. Урядовий офіс з питань ППП. Потенціал громад до реалізації проєктів державно-приватного партнерства: аналітичний звіт. – Київ, 2023. – 20 с.
38. ЄБРР, IFC, USAID. Investment Readiness of Ukrainian Communities: Survey Report 2023. – Київ–Вашингтон–Лондон, 2024. – 39 с.
39. USAID. Building Local Investment Partnerships: A Strategic Roadmap for Ukrainian Municipalities. – Київ, 2023. – 28 с.
40. U-LEAD with Europe. Звіт про антикризову підтримку громад України в умовах війни. – Київ, 2023. – 28 с.
41. European Commission. EU4Recovery – Support for Resilient Communities in Ukraine: Progress Report 2023. – Brussels, 2024. – 34 p.
42. World Bank Group. Ukraine: Relief, Recovery and Resilience Program – Implementation Summary 2023. – Washington D.C., 2024. – 30 p.

43. Європейський банк реконструкції та розвитку. Програма підтримки муніципалітетів України: звіт 2023. – Лондон, 2024. – 24 с.
44. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Звіт про діяльність Фонду ліквідації наслідків збройної агресії. – Київ, 2024. – 22 с.
45. Кабінет Міністрів України. Велика відбудова: результати реалізації національних проєктів у 2023 році. – Київ, 2024. – 30 с.
46. Кабінет Міністрів України. Постанова №697 від 12.05.2023 «Про затвердження Порядку відбору об'єктів для фінансування з державного бюджету». – Київ, 2023.
47. Міністерство відновлення України. Інформаційний бюлетень про координаційний механізм відновлення громад. – Київ, 2024. – 18 с.
48. U-LEAD with Europe. Навчання та підвищення спроможності громад в умовах війни: підсумки 2023 року. – Київ, 2024. – 20 с.
49. USAID ГОВЕРЛА. Розвиток спроможності місцевого самоврядування: історії успіху громад-партнерів. – Київ, 2023. – 26 с.
50. Міністерство відновлення України. Офіційний звіт про функціонування Єдиного реєстру потреб громад (2023). – Київ, 2024. – 21 с.
51. Кабінет Міністрів України. Методичні рекомендації щодо визначення пріоритетності фінансування об'єктів у рамках програм відновлення. – Київ, 2023. – 17 с.
52. OECD. International Support for Ukraine's Local Recovery and Development: Investment Readiness of Municipalities. – Paris, 2023. – 48 p.
53. Агентство з державно-приватного партнерства України. Збірник кейсів ППП у громадах. – Київ, 2023. – 32 с.
54. Офіс із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest. Інвестиційні портали територіальних громад: огляд кращих практик. – Київ, 2023. – 20 с.
55. Міністерство відновлення України. Цифрова платформа DREAM: звіт про функціонування та ефективність у 2023 році. – Київ, 2024. – 28 с.